

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

281-53/ 16

Београд

дел.бр. 31382 датум: 16.08.2016.

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

Beogradski centar
za ljudska prava

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети ОЗ Смедерево

Београд, јул 2016. године

ОПШТА ЗАПАЖАЊА

Окружни затвор у Смедереву се налази у строгом центру града, у згради у којој су смештени и Полицијска управа и правосудни органи. Завод има Економију, која се налази ван урбаног дела града.

Тим НПМ је приметио да управа и запослени Завода улажу напоре да свим лицима лишеним слободe омогуће остваривање њихових законом предвиђених права. Међутим, упркос тим напорима и томе што су све просторије – спаваонице реновиране, лицима лишеним слободe се услед недостатка простора не може обезбедити остваривање свих права предвиђених прописима и стандардима нити се могу на одговарајући начин одвојити различите категорије лица. Такође, отежавајућу околност по функционисање Завода представља и недовољан број припадника Службе за обезбеђење.

САДРЖАЈ

1. УВОД

- 1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ
 - 1.1.1. Мандат НПМ
- 1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ
 - 1.2.1. Општи подаци о посети
 - 1.2.2. Ток посете
 - 1.2.3. Сарадња завода са НПМ
- 1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ
 - 1.3.1. Општи подаци о Заводу
 - 1.3.2. Посебни подаци / Службени подаци из 2015. године
 - 1.3.3. Посебни подаци / Службени подаци на дан посете
 - 1.3.4. Локација и архитектура Завода

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

- 2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ
 - 2.1.1. Просторије - спаваонице
 - 2.1.2. Заједничке просторије
 - 2.1.3. Хигијена у заводу
 - 2.1.4. Смештај прекршајно кажњених лица
- 2.2. ИСХРАНА
 - 2.2.1. Кухиња
 - 2.2.2. Трпезарија
 - 2.2.3. Набавка прехранбених и других ствари за личну употребу
- 2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА
 - 2.3.1. Правна заштита
 - 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа
 - 2.3.1.2. Пружање правне помоћи
 - 2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права
 - 2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци
 - 2.3.2. Безбедност
 - 2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)
 - 2.3.2.2. Мере безбедности
 - 2.3.2.2.1. - Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета
 - 2.3.2.2.2. - Видео надзор
 - 2.3.2.2.3. - Служба за обезбеђење
 - 2.3.2.2.4. - Аларм за позивање страже
 - 2.3.2.3. Мере принуде
 - 2.3.2.4. Посебне мере
 - 2.3.2.4.1. - Смештај под појачани надзор
 - 2.3.2.4.2. - Усамљење
 - 2.3.2.5. Дисциплинске мере
 - 2.3.2.5.1. - Упућивање у самицу
 - 2.3.4. Контрола рада завода
- 2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ
 - 2.4.1. Третман
 - 2.4.1.1. Одсек за третман
 - 2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања
 - 2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање
 - 2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст
 - 2.4.2. Образовање и стручно оспособљавање
 - 2.4.3. Упошљавање
 - 2.4.4. Слободно време
 - 2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

- 2.4.4.2. *Културне и уметничке активности*
- 2.4.5. *Обавештавање*
- 2.4.5.1. *Штампа*
- 2.4.5.2. *Телевизија*
- 2.4.5.3. *Библиотека*
- 2.4.6. *Посете*
- 2.4.7. *Пошиљке и комуникација*
- 2.4.7.1. *Пакети*
- 2.4.7.2. *Новчане пошиљке*
- 2.4.7.3. *Телефонирање*
- 2.4.8. *Верска права*
- 2.4.9. *Поступање према посебно осетљивим особама*
- 2.4.9.1. *Малолетници*
- 2.4.9.2. *Жене*
- 2.5. **ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА**
- 2.5.1. *Организација*
- 2.5.1.1. *Здравствено особље*
- 2.5.1.2. *Здравствене евиденције*
- 2.5.1.3. *Праћење здравственог стања*
- 2.5.1.4. *Просторије за пружање здравствене заштите*
- 2.5.1.5. *Медицинска опрема*
- 2.5.1.6. *Апотека, подела лекова и терапије*
- 2.5.2. *Лекарски прегледи*
- 2.5.2.1. *Прегледи по пријему*
- 2.5.2.2. *Прегледи по захтеву*
- 2.5.2.3. *Прегледи у посебним случајевима*
- 2.5.3. *Лечење и интервенције*
- 2.5.3.1. *Лечење и интервенције у Заводу*
- 2.5.3.2. *Лечење и интервенције ван Завода*
- 2.5.3.3. *Стоматолошка заштита*
- 2.5.3.4. *Лечење душевно оболелих лица, лица која болују од заразних и болести зависности*
- 2.5.4. *Посебни аспекти здравствене заштите*
- 2.5.4.1. *Контрола исхране*
- 2.5.4.2. *Смртни случајеви*
- 2.5.4.3. *Надзор над радом здравствене службе*

1. УВОД

1.1. ОСНОВНЕ НАПОМЕНЕ

1.1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима, и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица „Секретаријат Националног механизма за превенцију тортуре“, која обавља стручне послове НПМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Секретаријатом руководи секретар НПМ у складу са смерницама заменика Заштитника грађана, задуженог за заштиту права лица лишених слободе.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ², којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то Београдски центар за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Група 484, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (MDRI-S), Комитет правника за људска права (YUCOM), Међународну мрежу помоћи (IAN), Одбор за људска права – Ваљево, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Центар за људска права – Ниш.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеној установи. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, бр. 7/11

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен је 29. јануара 2016. год. у "Службеном гласнику Републике Србије".

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ ЗАВОДУ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Окружни затвор у Смедереву
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	11. јул 2016. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови Националног механизма за превенцију тортуре у складу са чл. 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака („Сл. лист СЦГ - Међународни уговори“, бр. 16/2005 и 2/2006 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/2011)
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана, уз учешће представника удружења Београдски центра за људска права
ВРСТА ПОСЕТЕ	редовна, по Плану посета за 2016. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Посета је најављена
САСТАВ ЗА ПОСЕТУ	Вођа тима: Јелена Унијат, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Чланови тима: Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Самарџић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Јелена Јелић, <i>Заштитник грађана / НПМ</i> Марко Штамбук, <i>Београдски центар за људска права</i> Проф. др Драган Јечменица, <i>специјалиста за судску медицину</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Национални механизам за превенцију тортуре посете установама у којим се налазе лица лишена слободе обавља у складу са усвојеном методологијом, по којој посета садржи пет фаза.

ФАЗА I: РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре започета је, у оквиру I фазе по утврђеној методологији, разговором са Гораном Павловић, управником Завода.

У уводном излагању, вођа тима Националног механизма за превенцију тортуре указао је на мандат Националног механизма за превенцију тортуре, опште циљеве који се желе постићи, принципе поступања и план посете Заводу.

Управник је представио Завод у општим цртама, и указао на основне проблеме са којима се Завод суочава у раду.

ФАЗА II: ОБИЛАЗАК УСТАНОВЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је обишао смештајне капацитете, најпре просторије за смештај притвореника, просторије за смештај осуђених и прекршајно кажњених лица, пријемно одељење, просторије за смештај лица под посебним и дисциплинским мерама, затим просторе за шетњу, кухињу и трпезарију, кантину, просторије за посете, просторије за пружање здравствене заштите, као и Економију.

ФАЗА III: УТВРЂИВАЊЕ СТАЊА У ПОЈЕДИНИМ ОБЛАСТИМА

Посета тима Националног механизма за превенцију тортуре је, у оквиру III фазе посете по утврђеној методологији, обухватила разговоре са руководиоцима областима рада (начелницима служби) у Заводу о стању у релевантним областима као што су безбедност и инциденти, мере принуде, посебне и дисциплинске мере, права лица лишених слободе и њихов третман, здравствена заштита и сл.

Начелници и друга одговорна лица у Заводу су чланове тима Националног механизма за превенцију тортуре информисали о стању у Заводу и проблемима са којима се суочавају у раду.

Током разговора извршен је увид и фотографисање документације релевантне за утврђивање стања и поштовања права лица лишених слободе.

У оквиру III фазе посете, чланови тима Националног механизма за превенцију тортуре су и обишли поједине посебне просторије референтне за област посматрања.

ФАЗА IV: ИНТЕРВЈУИ СА ЛИЦИМА ЛИШЕНИМ СЛОБОДЕ

Тим Националног механизма за превенцију тортуре је, током посете обавио интервјуе са око 30 лица лишених слободе, који су се у време посете налазили у Заводу. Нико од лица, са којима је обављен разговор, није се жалио на било какав облик тортуре или злостављања. Највећи број жалби односио се на остваривање здравствене заштите, а притвореници су се у највећем броју жалили на дужину трајања посета, као и боравка на свежем ваздуху.

ФАЗА V: ЗАВРШНИ РАЗГОВОР СА УПРАВНИКОМ ЗАВОДА

Посета Заводу окончана је, по утврђеној методологији, разговором тима Националног механизма за превенцију тортуре са управником.

Тим Националног механизма за превенцију тортуре указао је на основне утиске о посети, пре свега о поштовању права лица лишених слободе, њиховом третману, здравственој заштити и исхрани, уоченој атмосфери међу осуђенима, односу запослених према тиму Националног механизма за превенцију тортуре, о примедбама које су истакла лица лишена слободе, као и о елементима који могу довести до појаве тортуре, нечовечног или понижавајућег поступања.

1.2.3. САРАДЊА ЗАВОДА СА НПМ

Управа Завода и сва затечена службена лица остварила су пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност.

Запослени су показали кооперативност, дали одговоре на сва постављена питања, омогућили члановима тима НПМ приступ свим просторијама и инсталацијама, фотографисање свих делова Завода без ограничења, као и преглед, увид и фотографисање целокупне тражене документације. Омогућен је и несметан и ненадзиран разговор са свим лицима лишеним слободе по избору чланова тима НПМ.

Поступање управе Завода и свих запослених у смислу стварања услова за рад НПМ, као и недвосмислено исказана критичка свест у односу на пропусте уочене током посете, охрабрује у смислу очекивања да ће уочени недостаци на које је указано у овом извештају бити благовремено отклоњени у складу са објективним могућностима Завода.

1.3. ПОДАЦИ О ЗАВОДУ**1.3.1. ОПШТИ ПОДАЦИ О ЗАВОДУ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ**

НАЗИВ ЗАВОДА	Окружни затвор у Смедереву
АДРЕСА	Трг Републике бр. 4, 11300 Смедерево
ТЕЛ / E-mail	026/225 100 Електронска пошта: sdzatvor@uiks.gov.rs
УПРАВНИК ЗАВОДА	Горан Павловић
ВРСТА ЗАВОДА	Окружни затвор
ТИП ЗАВОДА	Полуотворени тип
ОДЕЉЕЊА	Отворено одељење Полуотворено одељење Затворено одељење
СЛУЖБЕ	Служба за обезбеђење Служба за опште послове Одсек за третман Одсек за обуку и упошљавање Одсек за здравствену заштиту
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ У ЗАВОДУ - у радном односу	укупно 43 запослена, од тога: - 2 на пословима третмана - 30 на пословима обезбеђења - 2 на пословима обуке и упошљавања - 1 на пословима здравствене заштите - 8 на општим пословима
ПРЕДВИЂЕН КАПАЦИТЕТ ЗАВОДА	за укупно 144 лица, од тога: - за 76 притвореника - за 53 осуђених - за 15 прекршајно кажњених

ПОСЕБНЕ ПРОСТОРИЈЕ	- за притвор (<i>притворска јединица/одељење</i>) - за пријем (<i>пријемно одељење</i>) - за извршење казне за прекршај - амбуланта и апотека се налазе у једној просторији - за смештај под појачани надзор (<i>ОПН</i>) - за усамљење и за извршење дисциплинске мере самице - за посете браниоца - за посете породице - за културне активности - за библиотеку - простор за шетњу
ЕВИДЕНЦИЈЕ КОЈЕ СЕ ВОДЕ У ЗАВОДУ	Евиденција ванредних догађаја (инцидената) <i>/ води је Служба за обезбеђење електронски</i> Евиденција (књига) примене мера принуде <i>/ води је Служба за обезбеђење</i> Евиденција (књига) примене посебних мера <i>/ воде је Служба за обезбеђење, Служба за опште послове и Одсек за здравствену заштиту</i> Евиденција (књига) пружања правне помоћи <i>/ води је Служба за опште послове</i> Евиденција (књига) умрлих лица <i>/ води је Одсек за здравствену заштиту</i> Евиденција (књига) лекарских прегледа <i>/ води је Одсек за здравствену заштиту</i> Евиденција (књига) контроле квалитета исхране <i>/ води је Служба за опште послове</i> Евиденција (књига) о лицима која одбијају лечење, храну или воду <i>/ воде је Служба за обезбеђење и Одсек за здравствену заштиту</i> Евиденција (књига) повреда на раду <i>/ води је Одсек за обуку и упошљавање</i> Евиденција (књига) посета притвореним и осуђеним лицима <i>/ води је Служба за обезбеђење</i> Евиденција (књига) посета адвоката <i>/ води је Служба за обезбеђење</i>

1.3.2. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ ИЗ 2015. ГОДИНЕ

ВАНРЕДНИ ДОГАЂАЈИ (ИНЦИДЕНТИ) У ЗАВОДУ	У 2015. години у Заводу је било: 38 ванредних догађаја (инцидената), / у којима је учествовало 25 лица и то: - 1 бекство/удаљење - 6 насиља међу затвореницима (убиства, туче и сл.) / у којима је учествовало 12 лица - 3 самоповређивања - 10 објављених штрајкова глађу / у којима је учествовало 10 лица - 2 проузроковања материјалне штете - 16 проналазака недозвољених предмета
МЕРЕ ПРИНУДЕ У ЗАВОДУ	У 2015. години према 3 лица су примењене 4 врсте мере принуде, и то: - 1 употреба физичке снаге - 3 употребе гумене палице
ПОСЕБНЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2015. години према 14 лица су одређене посебне мере, и то: - према 10 лица смештај под појачан надзор - према 2 лица усамљење - према 2 лица тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце
ДИСЦИПЛИНСКЕ МЕРЕ У ЗАВОДУ	У 2015. години су изречене дисциплинске мере: - према 13 лица упућивање у самицу - према 2 лица ограничење или забрана примања новца - према 30 лица ограничење или забрана примања пакета - према 24 лица укор
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ, ЖАЛБЕ и ЗАХТЕВИ ЗА СУДСКУ ЗАШТИТУ	У 2015. години лица смештена у Заводу су поднела укупно 4 притужбе и жалбе, и то: - 3 притужбе управнику Завода - 1 жалбу директору Управе против решења управника
ПОДНЕТЕ ПРИТУЖБЕ СУДИЈИ ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА	У 2015. години није било притужби притвореника судији за извршење кривичних санкција
ПРУЖЕНЕ ЗДРАВСТВЕНЕ УСЛУГЕ У ЗАВОДУ	У 2015. години у Заводу је 3.655 пута пружена здравствена услуга (здравствени прегледи и интервенције)
УПУЋИВАЊЕ У ЗДРАВСТВЕНУ УСТАНОВУ	У 2015. години, ради пружања здравствене заштите ван Завода, лица су упућена: - 21 пут у Специјалну затворску болницу у Београду - 215 пута у друге здравствене установе

СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ	У 2015. години у Заводу није било смртних случајева
ПРЕМЕШТАЈИ	У 2015. години 25 лица је премештено у друге Заводе
ПРЕКИДИ	У 2015. години није било прекида извршења казни затвора
ПРЕВРЕМЕНА ОТПУШТАЊА	У 2015. години није било превременог отпуштања осуђених са издржавања казни

1.3.3. ПОСЕБНИ ПОДАЦИ / СЛУЖБЕНИ ПОДАЦИ НА ДАН ПОСЕТЕ

БРОЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ СМЕШТЕНИХ	Укупно 115 лица, од тога: - 45 у <u>притвору</u> - 70 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: - 58 <u>осуђених</u> / 8 у пријемном одељењу / 0 у отвореном одељењу / 11 у полуотвореном одељењу / 39 у затвореном одељењу - 12 <u>прекршајно кажњених</u> - 2 <u>ван Завода</u> (привремено у другом заводу, здравственој установи, на одсуству и сл.)
БРОЈ ПРИПАДНИКА ПОСЕБНИХ ГРУПА	- 3 <u>жене</u> у притвору - 2 <u>малолетника</u> у притвору
БРОЈ ОСУЂЕНИХ ПОД МЕРАМА	Осуђени под ПОСЕБНИМ МЕРАМА: - 5 лица смештених под <u>појачани надзор</u>
БРОЈ РАДНО АНГАЖОВАНИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	Укупно 26 лица, од тога: - 0 <u>притворених</u> - 26 на извршењу <u>казне затвора</u>, и то: - 23 <u>осуђених</u> / 0 из отвореног одељења / 23 из полуотвореног одељења / 0 из затвореног одељења - 3 <u>прекршајно кажњена</u> - 26 у <u>Заводу</u> - 0 <u>ван Завода</u>
БРОЈ ИНФЕКТИВНО ОБОЛЕЛИХ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ	Укупно 8 лица и сви болују од хепатитиса типа "Ц"

1.3.4. ЛОКАЦИЈА И АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА

ЛОКАЦИЈА ЗАВОДА	Зграда Завода налази се у строгом центру града. У згради која гледано споља представља јединствену целину квадратног облика, поред затвора, налази се још и Полицијска управа и правосудни органи (Основни и Виши суд у Смедереву и Основно и Више јавно тужилаштво). Зграда коју Завод користи укњижена је као власништво Републике Србије, а корисник је Министарство унутрашњих послова. У непосредној близини зграде налази се зграда Општине, као и аутобуска и железничка станица. Близина ауто-пута Е75 Београд-Ниш, као и разгранатост магистралних, регионалних и локалних путева, безбедносно је такође значајно. Други део Завода, односно Економија, налази се ван урбаног дела града, код Ковинског моста на реци Дунав.
АРХИТЕКТУРА ЗАВОДА	Зграда Завода вертикално је подељена на 4 спратна дела и међуспрат. Капацитет просторија-спаваоница је за 2 до 10 лица и све су опремљене санитарним чвором и текућом водом. Затворски круг, односно шеталиште је правоугаоног облика, а ограничено је зградом Завода са једне стране и зградама Полицијске управе и Вишег и Основног суда с друге стране.

ОКРУЖНИ ЗАТВОР У СМЕДЕРЕВУ

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. МАТЕРИЈАЛНИ И ДРУГИ ЖИВОТНИ УСЛОВИ

Према службеним подацима, капацитет Завода је за смештај 144 лица лишених слободе. На дан посете тима НПМ, у Заводу се налазило укупно 115 лица лишених слободе, и то: 45 лица у притвору (од тога 3 жене и 2 малолетника), 12 прекршајно кажњених, 11 осуђеника у полуотвореном одељењу, 39 у затвореном и у пријемном одељењу 8 осуђеника.

У приземљу Завода налазе се просторије магацина, део вешераја и кухиња. На првом спрату у 7 спаваоница смештају се осуђеници из полуотвореног одељења, а ту се налази и заједничка просторија за туширање лица лишених слободе, као и амбуланта. На другом спрату налази се просторија пријемног одељења, просторија за извршавање мере самице или усамљења, две просторије које су по потреби у функцији затвореног одељења или одељења за појачан надзор, као и просторија у коју се смештају притворенице. На трећем спрату су просторије – спаваонице предвиђене за смештај притвореника. Из дворишта (простора за шетњу) улази се у дневни боравак за осуђенике из полуотвореног одељења, трпезарију, библиотеку (која има и функцију просторије за обављање разговора), просторију за посете и одвојену спаваоницу за прекршајно кажњена лица.

Готово све просторије у Заводу су реновиране, а у моменту посете тима НПМ у току су били радови на сређивању простора за шетњу.

2.1.1. ПРОСТОРИЈЕ – СПАВАОНИЦЕ

Тим НПМ је приметио да управа и запослени Завода улажу видне напоре да свим лицима лишеним слободе омогући остваривање њихових законом предвиђених права. Међутим, упркос тим напорима и томе што су све просторије – спаваонице реновиране, углавном су пренасељене или би то постале уколико би се попунио предвиђени капацитет Завода.

Све просторије – спаваонице су реновиране и опремљене у складу са стандардима. Међутим, тим НПМ је приметио да нису све просторије усклађене са законом предвиђеном квадратуром и кубикатуром и бројем лица који се у њима налази или би се могао налазити. Наиме, квадратура просторија – спаваоница је разнолика и док неке испуњавају наведене стандарде, одређен број просторија не испуњава. Пример просторије која испуњава стандарде је просторија која се користи за потребе извршења дисциплинске мере самице, посебне мере усамљења и смештаја под појачани надзор. Просторија од 9,5 m² опремљена је са два лежаја и у тренутку посете у њој су боравила два лица. Када се од укупне квадратуре одузме квадратура санитарног чвора (који оквирно износи 1 m²) долази се до законом предвиђене квадратуре од 4,25 m² по лицу. Међутим, примера ради, просторија – спаваоница на трећем спрату квадратуре 20,29 m², која је предвиђена за смештај 8 притвореника, односно у којој се налази 8 кревета и у којој је на дан посете толико притвореника било и смештено, не испуњава важеће стандарде. Наиме, на свако лице долази тек по 2,41 m², што је далеко испод важећих стандарда. Такође, тим НПМ је посетио и једну празну просторију која је предвиђена за 10 лица, односно у њој се налази 10 кревета. Њена квадратура износи 16 m², што би значило да када би се њен капацитет попунио, по лицу би долазило тек око 1,5 m² простора.

1.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву квадратура и кубикатура појединих просторија – спаваоница није у складу са предвиђеним капацитетом, односно бројем лица која су у њих смештена.

РАЗЛОЗИ

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.⁴

Минимални стандарди за лични животни простор у затворским установама:

- 6m² за просторију где се смешта једно лице, не рачунајући санитарни чвор
- 4m² за просторију где се смешта више лица, не рачунајући санитарни чвор
- најмање 2 m ширине, од зида до зида
- најмање 2,5 m висине, од пода до плафона.⁵

У заједничким спаваоницама, треба поштовати минималне величине: 10m² за два затвореника (не рачунајући санитарни чвор), 14m² за три затвореника (не рачунајући санитарни чвор), 18m² за четири затвореника (не рачунајући санитарни чвор).⁶

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид. Спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора.

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.⁷

Просторије у којима осуђени у заводу живе и раде су чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид.

Спаваоница је толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра.⁸

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће предузети мере и активности како би се омогућило да на свако лице лишено слободе дође законом предвиђених најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора, не рачунајући квадратуру санитарног чвора који налази у свакој просторији – спаваоници.

Све просторије имају сто и клупе за седење, касете за одлагање личних ствари и фрижидере. Лежајеви су у добром стању и опремљени су душецима, јастуцима и постељином која делује чисто. Лица лишена слободе могу да користе и своју постељину.

У свакој просторији - спаваоници налази се фрижидер, чиме је лицима лишеним слободе омогућено адекватно чување лакокварљивих намирница, што НПМ истиче као пример добре праксе коју би требало да следе и остали заводи.

Све просторије имају адекватну природну и вештачку светлост. Нови ПВЦ прозори се налазе у свакој просторији и отварају се. Такође, свака просторија – спаваоница има уграђен вентилатор у зиду поред врата. Међутим, у просторијама које је тим НПМ обишао било је јако загушљиво и топло⁹. У ходнику на трећем спрату, где се углавном смештају притвореници, на оба краја ходника налази се и клима уређај. Расхлађени ваздух из ходника допире до просторија преко вентилатора. Међутим, у тренутку посете у појединим спаваоницама вентилатори нису били укључени. Према службеним наводима, разлог што је у просторијама загушљиво и топло је што лица не желе да затворе прозоре због дуванског дима, па на тај начин не могу да се расхладе спаваонице.

⁴ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима бр. Rec (2006) 2, чл. 18.1.

⁵ Стандарди Европског комитета о животном простору по затворенику у затворским установама CPT/Inf (2015) 44

⁶ Стандарди Европског комитета о животном простору по затворенику у затворским установама, чл. 16.

⁷ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 79. ст. 1. и 2.

⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора ("Сл. гласник РС", бр. 110/14), чл. 16. ст. 1. и 2.

⁹ На дан посете је температура ваздуха била изузетно висока, а готово у свим просторијама - спаваоницама је било пушча.

2.

УТВРЂЕНО

Упркос постојећим вентилаторима и прозорима који се отварају, као и клима уређајима на трећем спрату, у већини просторија - спаваоница Окружног затвора у Смедереву је загушљиво и топло.

РАЗЛОЗИ

Услови смештаја, а нарочито просторије за спавање, морају поштовати људско достојанство, приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, при томе водећи рачуна о климатским условима, површини пода, запремнини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.¹⁰

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.¹¹

Просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид.¹²

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву унапредиће систем за проветравање просторија - спаваоница.

2.1.2. ЗАЈЕДНИЧКЕ ПРОСТОРИЈЕ

У Заводу постоје два дневна боравака за осуђене и прекршајно кажњене. Једна просторија је трпезарија, а користи се и као дневни боравак за непушаче, а друга се налази у сутерену зграде и у њој је дозвољено пушење. Обе просторије су опремљене, са адекватним дотоком природне и вештачке светлости и свежег ваздуха. Према службеним наводима, као и наводима затечених лица лишених слободе, у тим просторијама проводе највећи део дана, а у спаваоницама могу да буду током дана у време одмора од 15:00 до 17:00 часова.

Притвореници и лица која су смештена у просторијама на другом спрату Завода немају просторију за дневни боравак, тако да у спаваоницама проводе највећи део дана (осим у време предвиђено за шетњу, посете, туширање и сл.).

Заједничко купатило, које три пута недељно користе сва лица лишена слободе, налази се на првом спрату Завода. Тушеви су постављени на плафону, без преграда или кабина, тако да је у потпуности нарушена приватност лица током туширања, а и санитарни уређаји су дотрајали. Такође, заједничко купатило за осуђене на Економији је у лошем стању – примећена је влага на зидовима, лоши санитарни уређаји и попуцале плочице на зидовима.

3.

УТВРЂЕНО

Заједничко купатило у Окружном затвору у Смедереву нема примерену санитарну опрему и није обезбеђена приватност лица која га користе. Заједничко купатило на Економији Завода је у лошем стању.

РАЗЛОЗИ

Затвореници морају имати приступ санитарним просторијама које су хигијенски исправне и поштују приватност.¹³

¹⁰ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 18.1.

¹¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77. ст. 1; исто Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 15. ст. 1.

¹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 79. ст. 1; исто Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 1.

¹³ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 19.3.

Просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену.¹⁴

Просторије у заводу морају имати примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности.¹⁵

Осуђеном се омогућава купање и топла вода за купање најмање три пута недељно, а радно ангажованом осуђеном свакодневно, у условима којима се обезбеђује његова приватност. Просторија за купање мора бити одговарајуће опремљена и загрејана.¹⁶

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће обезбедити примерене санитарне уређаје и потребне услове за поштовање приватности приликом туширања у заједничком купатилу.

Окружни затвор у Смедереву ће реновирати заједничко купатило на Економији Завода.

2.1.3. ХИГИЈЕНА У ЗАВОДУ

Хигијена у целом Заводу је на високом нивоу. Завод располаже са две индустријске машине за прање и сушење веша. Према службеним наводима, као и наводима лица лишених слободе, постељина у Заводу се мења и пере једном у две недеље. Такође, лицима којима је то потребно обезбеђује се одећа према годишњим добима, као и хигијенски пакети и хемијска средства за одржавање хигијене просторија. Лица лишена слободе личне ствари не перу и не суше у спаваоницама, што је наредбом управника и строго забрањено.

2.1.4. СМЕШТАЈ ПРЕКРШАЈНО КАЖЊЕНИХ ЛИЦА

Прекршајно кажњена лица се смештају у одвојену спаваоницу, у коју се улази из дворишта (простора за шетњу). Слободно време проводе у дворишту и у просторији за дневни боравак коју користе и осуђена лица.

2.2. ИСХРАНА

У Заводу је запослен један професионални кувар, у радном односу на неодређено време. Помоћне послове у припреми хране врше осуђени. Лица ангажована на припреми хране имају важеће санитарне књижице. Према службеним наводима, када је кувар одсустан (услед коришћења годишњег одмора, боловања...) осуђена лица врше припрему хране уз надзор инструкторке за обуку и упошљавање.

Јеловници су доступни на увид лицима лишеним слободе и потписани су од стране шефа кухиње, лекара и управника. Постоје четири врсте јеловника: уобичајени (редовни), дијетални (за дијабетичаре), јеловник за лица муслиманске вероисповести и посни јеловник.

Намирнице се чувају у адекватним условима, односно у посебним просторијама и хладњачи. Набављају се преко централних јавних набавки које спроводи Управа за извршење кривичних санкција. Завод са Економије обезбеђује поврће, воће, јаја и месо.

Разговарајући са лицима лишеним слободе, лица су углавном навела да је исхрана добра, али да им највише значи храна коју добијају путем пакета. НПМ је извршио увид у недељне јеловнике и утврдио да су готово свакодневно заступљени месо, млечни производи и поврће. Међутим, увидом у јеловнике за период од недељу дана, установљено је да воће није предвиђено.

¹⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 79. ст. 2.

¹⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 16. ст. 6.

¹⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 21. ст. 3.

4.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву у исхрани осуђених није довољно заступљено воће.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право на исхрану подобну да одржи његово добро здравље и снагу, на три obroка дневно чија укупна вредност не сме бити мања од 12.500 џула.¹⁷

Најмање два пута недељно осуђеном се обезбеђује свеже воће и поврће у складу са годишњим добом. Послужени obroци морају задовољавати хигијенске стандарде.¹⁸

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће омогућити лицима лишеним слободе исхрану подобну да одржи њихово добро здравље и снагу, између осталог најмање два пута недељно биће им обезбеђено свеже воће.

2.2.1. КУХИЊА

Кухиња се налази у приземљу Завода. Кухиња делује одржавано, влага није приметна, а хигијена просторије и опреме је задовољавајућа. У фрижидеру су затечени узорци хране који се чувају. Кухиња је опремљена адекватном опремом. Санитарни преглед воде и радних површина редовно врши Завод за јавно здравље – Пожаревац.

2.2.2. ТРПЕЗАРИЈА

Трпезарија се налази поред кухиње и у њу се улази из дворишта Завода. Трпезарија је осветљена, чиста и опремљена столовим и клупама за седење. С обзиром да се користи и као дневни боравак осуђеника, опремљена је и телевизором.

2.2.3. НАБАВКА ПРЕХРАМБЕНИХ И ДРУГИХ СТВАРИ ЗА ЛИЧНУ УПОТРЕБУ

У Заводу не постоји кантина, тако да се лица лишена слободе сваког четвртка снабдевају намирницама са списка, који се налази у свакој просторији – спаваоници. На списку се налазе разне врсте прехранбених производа и средстава за одржавање личне хигијене. Увидом у списак, утврђено је да су цене у нивоу уобичајених тржишних цена у продавницама. Лица лишена слободе навела су да су задовољна у погледу асортимана производа са списка.

2.3. ПРАВНА ЗАШТИТА, БЕЗБЕДНОСТ И КОНТРОЛА**2.3.1. ПРАВНА ЗАШТИТА****2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа**

Према наводима начелнице Службе за опште послове и начелника Службе за обезбеђење, осуђена лица се по ступању у Завод упознају са правима и обавезама које имају током боравака у Заводу тако што им је у пријемном одељењу и у просторијама за заједнички боравак доступан Информатор. У Информатору су наведене основне информације о Заводу, о процедури пријема, правима која лица имају током боравака у Заводу и начину заштите права. Када су у питању правни прописи, уочено је да су у библиотеци доступни Закон о извршењу кривичних санкција и Правилници о кућном реду, дисциплинском поступку и мерама за одржавање реда и безбедности у заводу. Према наводима службеника, штампање Законика о кривичном поступку је скуп, па када је лицима

¹⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 82. ст. 1.

¹⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 33. ст. 2.

потребно да се упознају са његовим одредбама, од судије за извршење кривичних санкција се прибавља део Законика који им је потребан.

5.

УТВРЂЕНО

Библиотека Окружног затвора у Смедереву не поседује све прописе који су релевантни за заштиту права лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Завод има библиотеку са довољним бројем књига из различитих подручја.

Библиотека обавезно има текст важећег Устава Републике Србије, Кривичног законика, Законика о кривичном поступку, Закона о извршењу кривичних санкција, Закона о помиловању, Закона о Заштитнику грађана, подзаконских аката који су донети на основу Закона о извршењу кривичних санкција, као и текстове потврђених међународних аката који се односе на извршење кривичних санкција и заштиту основних људских права и слобода.¹⁹

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће за заводску библиотеку обезбедити прописе који недостају, у броју примерака који је довољан за потребе лица лишених слободе.

2.3.1.2. Пружање правне помоћи

У ОЗ Смедерево ангазоване су две дипломиране правнице. Једна је начелница Службе за опште послове, а друга је радница матичне евиденције. Начелница Службе је председница дисциплинске комисије за осуђена лица и уједно одређена од стране управника да води поступак и доноси одлуку у дисциплинским поступцима за лакше дисциплинске преступе, па је тако правница која ради на пословима матичне евиденције једини преостали дипломирани правник у заводу који може пружити правну помоћ осуђеним лицима у дисциплинском поступку.

Начелница Службе за опште послове уторком пружа правну помоћ у вези са извршењем казне затвора лицима која то затраже. Према њеним наводима, осуђеници су добијали и друге облике правне помоћи (нпр. у вези имовинско-правних питања), али се са том праксом престало након сугестија Одељења за инспекцију Управе за извршење кривичних санкција да то није дужна да чини, сходно Закону о извршењу кривичних санкција. О пружању правне помоћи се води посебна евиденција, у коју је тим НПМ-а остварио увид, у њу се уписују име и презиме осуђеног, датум пружања и врста правне помоћи и од почетка 2016. године до дана посете заводу правна помоћ је на овај начин пружена 30 пута.

2.3.1.3. Посете браниоца, конзулата и организација за заштиту људских права

Просторије за посете бранилаца, дипломатских, односно конзуларних представника страних држава и организација за заштиту људских права су исте просторије које се користе за посете чланова породице. Током ових посета лица лишена слободе и посетиоци нису одвојени стаклом, односно ради се о ткзв. отвореној посети и надзиру се само гледањем, не и слушањем. Посете бранилаца су омогућене сваког радног дана, у радно време.

2.3.1.4. Притужбе, жалбе и поднесци

ОЗ у Смедереву не води евиденцију поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе. Праћење поступања по притужбама се обавља увидом у формиране предмете који се држе у регистратору у просторији коју користи Служба за опште послове. Према наводима

¹⁹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 39. ст. 2. и 3.

начелнице Службе, притужбе управнику се ретко подносе, уобичајено једна до две годишње. Није било притужби на тортуру. Поднесци којима се осуђени обраћају начелнику или другом овлашћеном лицу из одговарајуће Службе Завода се достављају службенику којем је поднесак упућен и након што подносилац оствари увид у писмени одговор, поднесак и одговор се одлажу у његов лични лист.

6.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву се не води евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Евиденције о поступцима и догађајима од значаја за извршење кривичних санкција и мера, евиденције о особама које посећују завод или лица лишена слободе воде се кроз помоћне књиге.

*Помоћне књиге су: евиденције дневног бројног стања, роковник истека казне, евиденција извршених бекстава, евиденција извршених удаљења, евиденција умрлих лица, евиденција прекида казне, евиденција лица условно отпуштених са издржавања казне затвора, евиденција дисциплинског кажњавања лица лишених слободе, **евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе**, евиденција пружања помоћи у заводу, евиденција пружања помоћи од других органа, евиденција примене средстава принуде, евиденција примене посебних мера за одржавање реда и безбедности, евиденција о употреби теста за идентификацију употребе наркотика од стране лица лишених слободе, евиденција извршених тестирања лица лишених слободе и запослених на присуство алкохола у крви, евиденција о извршеним обиласцима завода и лица смештених у посебно осигурану просторију од стране управника и начелника службе обезбеђења, евиденција обиласка лица у самици и усамљењу, евиденције пријема пакета и посета за лица лишена слободе, евиденција лекарских прегледа, евиденција контроле квалитета хране, евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду, евиденције о организовању и спровођењу културних и спортских активности, евиденције о стручном усавршавању и образовању осуђених, евиденција повреда на раду, евиденција радног ангажовања осуђених у заводу и ван завода, евиденција коришћења годишњих одмора осуђених лица, евиденција посета бранилаца и евиденција особа које посећују завод или лица лишених слободе.²⁰*

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву успоставиће и водиће евиденцију поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених слободе.

Током 2015. године, поднете су 3 притужбе управнику завода, поступак по једној је обустављен због одустанка притужиоца, а 2 су одбијене као неосноване. У 2016. години није било притужби.

Извршен је увид у предмет по притужби осуђеног С.Д, коју је поднео управнику завода 29.09.2015. године. Притужба му је решењем управника од 14.10.2015. године одбијена као неоснована. Решење је образложено и садржи поуку о правном леку, односно о могућности жалбе против решења директору Управе, коју могућност је осуђени искористио. Жалба је такође одбијена као неоснована.

Осуђена лица писмене пошиљке предају припаднику Службе за обезбеђење у три примерка, који их односи у заводску писарницу. Писарница на сва три примерка ставља потврду о датуму када је поднесак предат и један примерак се враћа подносиоцу. У случају да осуђени одлучи да писмено пошаље у затвореној коверти, подносилац добија писмену потврду о предаји писмена. Ови поднесци се заводе у посебну Књигу.

Пошта притвореника се доставља поступајућем суду уз пропратни акт Завода, суд на пресавијеном примерку пропратног акта потврђује пријем и тај пресавијени примерак притвореном служи као

²⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 10. ст. 1. и 2.

потврда да је суд примио писмену пошиљку. Међутим, притворена лица не добијају никакву потврду о предаји пошиљке службенику Завода.

7.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву осуђена лица писмене пошиљке предају службенику Завода ван коверти, чиме се нарушава поверљивост преписке, а притворена лица не добијају потврде о предаји писмених пошиљки.

РАЗЛОЗИ

*Сваки затвореник има право да поднесе захтев или жалбу у вези поступања према њему или њој, без цензуре у погледу садржине, централној управи затвора и судским или другим надлежним органима.*²¹

*Требало би успоставити механизме који ће осигурати да затвореници могу да поднесу захтеве или жалбе безбедно и, ако то тражи подносилац жалбе, на поверљив начин. Затвореник или друго лице из става 4. правила 56. не сме бити изложен на било који ризику од освете, застрашивања или других негативних последица због тога што је поднео захтев или притужбу.*²²

*Ефикасни жалбени и инспекцијски поступци представљају основне гаранције против злостављања у затворима. Затвореницима треба омогућити путеве за улагање жалбе, како унутар тако и изван затворског система, укључујући и могућност поверљивог приступа одговарајућим властима.*²³

*Завод издаје осуђеном потврду о пријему поднеска која садржи име пошиљаоца, датум и број под којим је заведено писмо.*²⁴

Осуђени има неограничено право на дописивање о свом трошку.

*У случају сумње да се писмена коренспонденција користи за слање и примање недозвољених ствари, писмо упућено осуђеном, као и писмо које он упућује, отвориће се у његовом присуству и прегледати. Недозвољене ствари ће се одузети.*²⁵

*Осуђени прима и шаље писмо у затвореној коверти. Пријем и отпремање поште врши се преко завода. Уколико постоји сумња да се у коверти налази недозвољена ствар, коверта ће се отворити и прегледати у присуству осуђеног који је шаље или прима, а недозвољене ствари ће се одузети.*²⁶

*Осуђени може без ограничења и надзора упућивати поднеске браниоцу, судовима, Заштитнику грађана или другим државним органима и међународним органима и организацијама за заштиту људских права. Осуђени поднеске прима и упућује преко завода у затвореној коверти, о свом трошку, о чему се издаје потврда.*²⁷

*Притворенику се предаје потврда о предатој писменој пошиљци, која садржи име и презиме пошиљаоца, датум пријема и број под којим је заведена.*²⁸

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву, све писмене пошиљке (писмена) лица лишених слободе, осим оних које су упућене Заводу или по којима је Завод законом обавезан да поступи, службена лица ће примати од лица (пошиљаоца) у затвореним ковертама и истовремено ће пошиљаоцу уручивати потврде о предаји писмена.

²¹ Стандардна минимална правила Уједињених нација о поступању према затвореницима (Нелсон Мендела правила), усвојена 17.12.2015, прав. 56. ст. 3.

²² Нелсон Мендела правила, прав. 57. ст. 2.

²³ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења [CPT/Inf/E (2002) 1] - Рев. 2015, т. 54. II Општег извештаја [CPT/Inf (92) 3], објављеног 1992. год.

²⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 86. ст. 3.

²⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 86. ст. 3.

²⁶ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 36. ст. 4. и 5.

²⁷ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 37. ст. 1. и 3.

²⁸ Правилник о извршењу мере притвора ("Сл. гласник РС", бр. 132/14), чл. 54. ст. 3.

Уколико постоји сумња да се у коверти налази недозвољена ствар, коверту ће службено лице отворити и прегледати у присуству пошљаоца, не остварујући том приликом увид у садржину писмена, о чему ће сачинити службену белешку.

Према наводима начелника Службе за обезбеђење, када лица лишена слободе захтевају поверљив разговор са управником завода, разговоре са њима он обавља и о исходу разговора извештава управника.

8.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву разговор са лицима лишеним слободе која су захтевала поверљив разговор са управником Завода обавља начелник Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Руководство установе треба да покаже појачано посвећивање пажње неадекватном поступању према затвореницима, осигуравајући редовно присуство управника затвора у затворским просторијама, њиховим директним контактом са затвореницима, истрагом о притужбама затвореника, као и побољшањем обуке особља.²⁹

Притвореник који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са притвореником. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.³⁰

Осуђени који захтева да се непосредно обрати управнику завода и да са њим усмено разговара, писмени захтев доставиће преко посебног сандучета.

Управник завода ће обавити разговор са осуђеним. Уколико наведени разлози немају поверљив карактер упутиће га на Законом и овим правилником прописан начин остваривања и заштите права.³¹

ПРЕПОРУКА

Управник Окружног затвора у Смедереву ће обављати разговоре са лицима лишеним слободе која су захтевала разговор са управником.

2.3.2. БЕЗБЕДНОСТ

2.3.2.1. Повреде безбедности (ванредни догађаји)

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у 2015. године било 38 ванредних догађаја (инцидената), и то: 1 бекство/ удаљење у којем је учествовало 1 лице, 6 туча између затвореника у којима је учествовало 12 лица (без тежих повреда), 3 самоповређивања, 10 објављених штрајкова глађу, 2 проузроковања материјалне штете у којима су учествовала 2 лица и 16 проналазака недозвољених предмета.

Служба за обезбеђење води евиденцију у електронској форми у коју се уписују ванредни догађаји: штрајк глађу, самоповређивање, принуда, смртни случајеви, бекство, удаљење, претреси, сукоби, тестирање на ПАС, повреде на раду, појачани надзор, усамљење, повреде, злоупотребе погодности, материјална штета и крађе, паљевине, сексуално злостављање, издвајање, заразне болести, самоубиство, организовање побуне, повреде пре пријема у завод. О свим догађајима се писмено извештавају управник, начелник Службе за обезбеђење и Подоперативни центар у Пожаревцу.

²⁹ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, усвојен 26.11.2015. год, т. 131. ст. 5.

³⁰ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 58.

³¹ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окупних затвора, чл. 55.

2.3.2.2. Мере безбедности

2.3.2.2.1. Претреси (прегледи) лица, просторија и пакета

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је 2015. године приликом претреса пронађено 16 недозвољених предмета.

Преглед пакета се обавља у присуству лица које пакет прима, у одвојеној просторији, која је под видео надзором.

Према наводима припадника Службе за обезбеђење претреси се врше у посебној просторији, при чему претрес обављају два припадника Службе, истог пола као и лице које се претреса. Приликом сваког пријема у Завод, претрес се врши на голо. Преглед телесних шупљина обавља искључиво медицинско особље, али није скоро рађен.

Претрес посетилаца обавља се уз помоћ метал детектора.

2.3.2.2.2. Видео надзор

Током обиласка, уочено је да је Завод добро покривен видео надзором. Камере су постављене у обе заједничке просторије, кухињи, сали за посете, соби за преглед пакета, ходницима павиљона и у дворишту за шетњу. Под видео надзором је и једна спаваоница у којој су се у тренутку посете налазила два лица којима је одређен смештај под појачани надзор. У овој, као и у осталим спаваоницама, мокри чвор је издвојен у посебну просторију. Камере такође постоје на улазу у Завод и у ходнику управног дела Завода. Писана обавештења да су просторије под видео надзором су видно истакнута. Архивирање снимљеног материјала се врши у трајању од 30 дана. Приступ и управљање видео надзором имају управник, начелник Службе за обезбеђење и Дежурна служба.

2.3.2.2.3. Служба за обезбеђење

У Окружном затвору у Смедереву је успостављена Служба за обезбеђење, којом руководи начелник Службе и има укупно 30 припадника, а службеници наводе да је према раније урађеној процени потребно 50 припадника Службе. Упркос томе, изменама у Систематизацији број систематизованих радних места је сведен на фактичко стање, тако да су сва радна места попуњена и није могуће вршити пријем нових радника. Поред тога, 3 службеника ускоро испуњавају услове за старосну пензију, а 1 службеник је суспендован са рада у дисциплинском поступку који се против њега води. Оно што би тим НПМ-а истакао као пример добре праксе је чињеница да се у Заводу на послове вође смене поставља припадника Службе за обезбеђење.

Окружни затвор у Смедереву не чини дискриминацију на основу пола, ни када су у питању послови који су традиционално мушки, у које спадају и послови обезбеђења, нарочито у заводима за извршење кривичних санкција.

Према наводима службеника, радне униформе припадника Службе за обезбеђење није обезбедила Управа за извршење кривичних санкција, већ су одећу и обућу који чине делове униформе набавили о сопственом трошку, а Управа је обезбедила само ознаке припадника Службе.

9.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву постоје битни недостаци у погледу обезбеђивања униформи припадницима Службе за обезбеђење.

РАЗЛОЗИ

Услови рада и плате би требало да буду такви да омогућавају запошљавање и задржавање делотворног особља и да службеницима омогућају коректно вршење њихових функција и развој свести о професионалној одговорности.³²

Послодавац је дужан да запосленом обезбеди услове рада и организује рад ради безбедности и заштите живота и здравља на раду, у складу са законом и другим прописима.³³

Послодавац је дужан да обезбеди да спровођење мера безбедности и здравља на раду не проузрокује финансијске обавезе за запосленог и представника запослених и не утиче на њихов материјални и социјални положај стечен на раду и у вези са радом.³⁴

Послодавац је дужан да запосленима да на употребу средства за рад, односно средства и опрему за личну заштиту на раду на којима су примењене прописане мере за безбедност и здравље на раду и да обезбеди контролу њихове употребе у складу са наменом.³⁵

Радну униформу припадника и припадница Службе у зимском периоду чине: качкет, кошуља дугих рукава, панталоне, џемпер, шал, подкапа, чарапе доколенице, кожане рукавице, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне, јакна са скидајућим улошком и мантил за кишу.

Радну униформу припадника и припадница Службе у летњем периоду чине: качкет, кошуља кратких рукава, мајица кратких рукава, мајица кратких рукава са крагном, панталоне, чарапе доколенице, плитке ципеле, полудубоке ципеле, опасач и каиш за панталоне и јакна.

Интервентну униформу припадника и припадница Службе сачињава: качкет, комбинезон (зимско-летња варијанта), мајица кратких рукава, мајица дугих рукава, полудубоке ципеле и опасач.

Свечану униформу припадника Службе чине: шапка, кошуља, блуза, панталоне, кравата и рукавице, чарапе доколенице, плитке ципеле и мантил са улошком.

Свечану униформу припадница Службе чине: шешир, кошуља, блуза, сукња, машина и рукавице, унихоп чарапе, плитке ципеле и мантил са улошком.³⁶

Припадник Службе, по пријему у радни однос, задужује радну униформу, а свечану униформу после положеног стручног испита за звање у Служби и распоређивања на радно место.

Интервентном униформом задужују се припадници Службе који су распоређени у групу за интервенције. Припадници Службе задужују се униформом према прописаним деловима, количини и роковима одговарајуће врсте униформе из овог правилника.³⁷

На захтев Управе, заводи су дужни да доставе извештај о стању униформе на задужењу и залихама, као и да искажу потребе за набавком униформе и делова униформе.³⁸

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће припадницима Службе за обезбеђење Окружног затвора у Смедреду обезбедити униформе и замену делова униформи у складу са прописаним роковима трајања.

Службеници Завода наводе и да систематски здравствени преглед припадника Службе за обезбеђење, као ни других запослених, није обављен дуже од 10 година.

³² Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о особљу које је задужено за спровођење санкција и мера [R (97) 12], чл. 40.

³³ Закон о раду ("Сл. гласник РС", бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13 и 75/14), чл. 16. т. 2.

³⁴ Закон о безбедности и здрављу на раду ("Сл. гласник РС", бр. 101/2005 и 91/2015), чл. 10.

³⁵ Закон о безбедности и здрављу на раду, чл. 23.

³⁶ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 29/16), чл. 5.

³⁷ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 15.

³⁸ Правилник о униформи, ознакама, наоружању, специјалним возилима и другој опреми у Служби за обезбеђење у Управи за извршење кривичних санкција, чл. 18. ст. 3.

10.

УТВРЂЕНО

Запослени у Окружном затвору у Смедереву нису упућени на контролу здравственог стања дуже од 10 година.

РАЗЛОЗИ

Запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања, упућују се на здравствену контролу једном у три године, а директор Управе може, на сопствену иницијативу или на предлог управника, одлучити да се здравствена контрола обавља и раније.³⁹

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву запослени којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем тако да се сваких 12 месеци ефективно проведених у обављању послова рачуна највише до 16 месеци стажа осигурања ће се упутити на здравствену контролу и убудуће ће се упућивати на здравствену контролу најмање једном у 3 године.

2.3.2.2.4. Аларм за позивање страже

Током обиласка Завода, уочено је да тастери аларма за позивање припадника Службе за обезбеђење постоје у свим спаваоницама. Тиму НППМ је демонстрирано да су у функцији.

2.3.2.3. Мере принуде

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да су у току 2015. године према 3 лица примењене мере принуде, односно да је према 3 лица употребљена гумена палица, а према 1 лицу физичка снага (сходно евиденцији, према једном лицу је употребљена и гумена палица и физичка снага).

У Заводу се води посебна књига – евиденција примене мера принуде, води је Служба за обезбеђење и у њу се уносе следећи подаци: матични број; име, презиме и име оца лица према коме је мера примењена; име и презиме службених лица која су применила меру принуде; врста мере принуде; начин и средство употребе мере принуде; да ли је обавештен надлежни орган, примедба и датум.

Извршен је увид у Извештај о примени мере принуде бр. 24-301-2/16-03 од 17.06.2016. године. У Извештају, који су потписали службеник који је применио меру и дежурни вођа смене, наведено је да је физичка снага примењена према прекршајно кажњеном лицу због пружања активног отпора и непоступања по наредби службеног лица, да је примена трајала до престанка пружања отпора, да није било последица, унети су датум и време лекарског прегледа и наведено да су о примени обавештени вођа смене и управник. На другој страни Извештаја су начелник Службе за обезбеђење и управник Завода навели да су, на основу увида у достављену документацију, мишљења да је примена мере принуде оправдана. У овом Извештају није евидентирано да је обављен и поновни лекарски преглед лица над којим је примењена мера принуде, јер је лице спроведено у Специјалну затворску болницу у Београду. У осталим извештајима у које је остварен увид, наведено је и време поновног прегледа.

2.3.2.4. Посебне мере

У писаном извештају Завода (претходни упитник) наведено је да је у 2015. години према 14 осуђених лица наређена примена посебне мере и то: према према 10 лица смештај под појачани надзор, према 2 лица усамљење и према 2 лица тестирање на заразне болести или психоактивне супстанце.

³⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 263. ст. 1.

У Заводу се води посебна књига – евиденција посебних мера усамљење и смештај под појачани надзор. Ову евиденцију води Служба за обезбеђење и у њу се уносе следећи подаци: матични број; име и презиме; датум предлога, датум решења, врста посебне мере и датум престанка.

Према наводима, посебна мера смештај у посебно осигурану просторију се не примењује јер Завод нема адекватну просторију за примену ове мере, док евиденцију тестирања на заразне болести или психоактивне супстанце води медицински техничар.

У Заводу се не воде предмети о примени посебних мера, већ се предлози, решења и остала релевантна документација држе код различитих Служби, без омота списка. Формирањем предмета би се омогућило поузданије праћење примене посебних мера и контрола правилности њихове примене и испунили би се захтеви канцеларијског пословања органа државне управе.

11.

УТВРЂЕНО У Окружном затвору у Смедереву се не воде предмети о примени посебних мера за одржавање реда и безбедности.
РАЗЛОЗИ <i>Предмет је скуп свих поднесака, аката и прилога који се односе на исто питање или задатак и као такви чине јединствену целину.⁴⁰</i> <i>Сваки акт којим почиње нови предмет или досије треба по евидентирању уложити у посебан омот списка (образац број 13). На омот списка уписује се број, година, ознака органа државне управе и његове унутрашње организационе јединице, а испод тога кратак садржај предмета односно досијеа, као и попис прилога. Омоти списка за предмете у управном поступку испод кратке садржине предмета имају одговарајуће бројеве (од 1 до 12, односно од 1 до 9, односно од 1 до 13, односно од 1 до 9, односно од 1 до 7 и од 1 до 16). Акте истог предмета треба улагати у омоту по датумима пријема односно решавања тако да се акти са новијим датумом налазе на врху.⁴¹</i>
ПРЕПОРУКА У Окружном затвору у Смедереву ће се за сваку појединачну примену посебних мера за одржавање реда и безбедности формирати посебан предмет, са омотом списка, у који ће се одлагати сви акти који се односе на примену посебне мере у конкретном случају.

2.3.2.4.1. Смештај под појачани надзор

Простор за смештај под појачан надзор не представља посебну целину, већ се за потребе примене ове мере користе просторије које иначе служе за редован смештај. Приликом посете, у овим просторијама је затечено једно осуђено лице коме није одређена примена мере, већ је, према наводима службених лица, "високоризичан". То лице је разврстано у затворено одељење и одређена му је група В2.

12.

УТВРЂЕНО У Окружном затвору у Смедереву лица лишена слободе према којима је одређена примена посебне мере смештај под појачани надзор се налазе у просторијама/спаваоницама које служе за
--

⁴⁰ Уредба о канцеларијском пословању органа државне управе ("Сл. гласник РС", бр. 80/92 и 45/16), чл. 3. т. 4.

⁴¹ Упутство о канцеларијском пословању органа државне управе ("Сл. гласник РС", бр. 10/93 и 14/93 – испр. и 67/16), чл. 83. и 85.

редован смештај и са њима, у истим просторијама/спаваоницама, су смештена и лица према којима није одређена примена ове мере.

РАЗЛОЗИ

Са осуђеним се на основу утврђених капацитета, потреба и степена ризика поступа на начин који у највећој мери одговара његовој личности, у циљу остваривања програма поступања.

Ради остваривања индивидуалног програма поступања осуђени се разврстава у одељење и групу.⁴²

Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.⁴³

Осуђени, који је разврстан у одељење и коме је одређена група, смешта се у просторије за заједнички боравак и спаваонице, уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи позитиван међусобни утицај и одсуство опасности од међусобног физичког и психичког угрожавања.⁴⁴

Смештај под појачан надзор извршава се у посебном објекту са сопственим простором за боравак осуђених изван затворених просторија.

Објект из става 1. овог члана мора гарантовати висок степен безбедности.⁴⁵

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву лица лишена слободе према којима је одређена примена посебне мере смештај под појачани надзор ће се смештати у просторије/спаваонице у којима ће бити под појачаним надзором службених лица.

Окружни затвор у Смедереву у просторије/спаваонице за примену посебне мере смештај под појачани надзор неће смештати лица којима ова мера није одређена.

Окружни затвор у Смедереву ће осуђеника коме није одређена примена посебне мере смештај под појачани надзор и који се у тренутку посете тима НППМ-а налазио у спаваоници у којој су смештени осуђеници према којима се примењује ова мера разместити у одговарајућу спаваоницу, у складу са програмом поступања који му је одређен и другим прописаним критеријумима.

Лица према којима се примењује мера током дана немају икаквих активности, осим боравка на свежем ваздуху, који је у краћем трајању од предвиђених најмање 2 часа дневно (према наводима лица између 15 и 45 минута), тако да проводе време свакодневно закључани у спаваоницама дуже од 23 часа.

13.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву лицима лишеним слободе према којима се примењује посебна мера смештај под појачани надзор нису омогућене активности, осим боравка на свежем ваздуху у трајању до 45 минута.

⁴² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 44.

⁴³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77. ст. 2.

⁴⁴ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица ("Сл. гласник РС", бр. 66/15), чл. 21.

⁴⁵ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 105/14), чл. 37. ст. 1. и 2.

РАЗЛОЗИ

Дисциплина и ред ће се одржавати са не више ограничења него што је неопходно да се осигура безбедан надзор, сигуран рад завода и добро уређен заједнички живот.⁴⁶

Приликом одржавања реда у заводу имаће се у виду услови личне и опште безбедности и реда, а затвореницима ће се обезбедити животни услови којима ће се поштовати људско достојанство и понудити потпун програм активности у складу са правилом 25⁴⁷

Затвореници који представљају посебно велику опасност по безбедност, требало би да у оквиру својих просторија имају релативно лаган режим, као компензацију за строге услове заточеништва. Конкретно, треба да имају могућност да срећу друге затворенике у свом одељењу и да имају могућност избора активности. Требало би предузети посебне мере да се успостави добра интерна атмосфера у одељењима високе безбедности. Циљ је да се развију позитивни односи између особља и затвореника. То је у интересу не само хуманог третмана лица смештених у овом одељењу, већ и очувања ефикасне контроле и безбедности, као и безбедности особља.

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у оваквом одељењу него обичном. То може умногоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајени у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.⁴⁸

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника. Ово важи за све установе, било да се ради о осуђеним затвореницима или о онима који тек чекају суђење. СРТ је уочио да су активности у многим истражним затворима изразито ограничене. Организација активности у таквим установама - у којима постоји релативно брз проток притвореника - није једноставан задатак. Очито, не може бити ни говора о индивидуализованим програмима третмана на начин којем би се тежило у установама за осуђене затворенике. Међутим, затвореници не могу једноставно бити остављени да недељама, можда чак и месецима, чаме затворени у својим ћелијама, без обзира како добри били материјални услови унутар самих ћелија. Европски комитет сматра да би требало тежити да се осигура да притвореници буду у могућности да проведу разуман део дана (8 сати или више) изван својих ћелија, укључени у сврсисходне активности разноликог карактера. Наравно, режими у установама за осуђенике би требало да буду још повољнији.⁴⁹

Комитет препоручује да српске власти повећају своје напоре у развијању сврсисходног режима за затворенике који су стављени под меру појачаног надзора, која обухвата широк спектар активности. Затвореницима треба омогућити да се друже са другим затвореницима, а претерана ограничења не треба наметнути уколико нису оправдана безбедносним профилем.⁵⁰

Током смештаја под појачан надзор осуђени учествује у свим активностима утврђеним програмом поступања организованим у оквиру објекта у коме се извршава смештај под појачан надзор.

Осуђени који је смештен под појачан надзор ужива сва права и има све обавезе које су утврђене Законом.⁵¹

Осуђени има право да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.

Осуђени, коме године и телесне способности то дозвољавају, има право у слободно време на организовану физичку активност, укључујући и право да заједно са другим осуђеницима користи спортске терене и опрему.⁵²

Осуђени има право, у складу са Законом, да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.

⁴⁶ Нелсон Мендела правила, прав. 36

⁴⁷ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 49.

⁴⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 32. ст. 2. и 3. XI Општег извештаја [CPT/Inf (2001) 16], објављеног 2001. год.

⁴⁹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 47. II Општег извештаја

⁵⁰ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 123. ст. 4.

⁵¹ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 37. ст. 6. и 7.

⁵² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 80.

Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.

Завод, у складу са својим могућностима, обезбеђује простор и опрему за коришћење слободног времена осуђених.

У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.

У слободно време осуђени се према својим склоностима и интересовањима могу бавити израдом уметничких предмета и другим видовима стваралачког изражавања.⁵³

Недостатак представља пракса да се мера појачаног надзора спроводи као вид изопштавања, а у великом броју случајева и изолације, односно своди се искључиво на склањање лица којима је мера изречена из редовног режима - на затварање/закључавање у просторије – спаваонице. На тај начин је фактички смањен надзор над тим лицима.

Потребно је начинити ревизију начина извршења мера појачаног надзора, тако да се током извршења те мере појача непосредна пажња затворских служби у односу на лица којима је мера изречена, нарочито да се појачају третманске активности васпитача, како групне, тако и појединачне.⁵⁴

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву омогућиће лицима лишеним слободе којима је одређена примена посебне мере смештај под појачани надзор да проводе изван затворених просторија на свежем ваздуху најмање два часа дневно.

Окружни затвор у Смедереву ће лица према којима се примењује посебна мера смештај под појачани надзор укључити у активности предвиђене програмом поступања и предузеће мере у циљу појачане пажње надлежних Служби на ова лица.

Извршен је увид у решење о смештају под појачани надзор бр. 116-334-2/16-01 од 04.07.2016. године, које је образложено наводом да је разматрајући поднети предлог "одлучено да се именованом нареди посебна мера смештај под појачани надзор у циљу превентивно безбедносних разлога и заштитног карактера не би ли се избегле штетне последице". У предлогу стручних служби за примену мере од 04.07.2016. године је наведено да Служба за обезбеђење предлаже примену ове мере према осуђеном јер "својим понашањем негативно утиче на остале осуђене, а самим тим и на безбедност установе", као и оцена лекара да је осуђени "психички и физички способан за примену мере".

Слично овоме, и у предлогу за примену мере смештај под појачан надзор бр. 116-205/16-01 од 09.05.2016. године је наведено да Служба за обезбеђење предлаже примену ове мере према осуђеном јер "својим понашањем негативно утиче на остале осуђене, а самим тим и на безбедност установе", да је оцена Службе за третман "да је осуђени склон агресивном понашању сниженог прага фрустрационе толеранције и како је склон кршењу кућног реда слаже се са предлогом посебне мере" и да лекар оцењује да је осуђени "психички и физички способан за примену посебне мере". И овај предлог је усвојен, односно према осуђеном је решењем број 116-205-2/16-01 од 09.05.2016. године наређена примена мере смештај под појачани надзор "у циљу превентивно безбедносних разлога и заштитног карактера не би ли се избегле штетне последице."

2.3.2.4.2. Усамљење

У време посете тима НПМ није било лица према којима се примењује мера усамљења.

Извршен је увид решење о одређивању посебне мере усамљење бр. 116-218-2/16-01 од 16.05.2016. године према осуђеном лицу које, како је наведено у образложењу решења, "константно ремети ред, озбиљно угрожава безбедност, представљајући озбиљну опасност за друге осуђене". Даље је наведено да "постоји и опасност да услед упорног ремећења реда буде угрожена безбедност установе, како именовани својом недисциплином и кршењем правила прописаних ЗИКС-ом и Правилником о кућном реду КПЗ и Окружним затворима представља озбиљну опасност по ред и

⁵³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42.

⁵⁴ Извештај Националног механизма за превенцију тортуре за 2013. годину, бр. 72-14/14, т. 6.3 ст. 11. и 12.

дисциплину како по себе, тако и по остала осуђена лица, те ова посебна мера усамљења има и заштитни карактер не би ли се избегле штетне последице". Усамљење је одређено "до оцене стручних служби да она више није неопходна, а у непрекидном трајању најдуже до 3 месеца". Решење садржи поуку о правном средству и осуђено лице на кога се односи је потписом потврдило пријем решења, истог дана од када је предвиђена примена њиме одређене мере. У предлогу стручних служби за примену мере од 16.05.2016. године је наведено да Служба за третман предлаже примену ове мере, јер је "лице извршило удаљење дана 30.01.2016. године са затворске Економије", да Служба за обезбеђење предлаже примену ове мере "у смислу члана 149. ЗИКС", као и да је оцена лекара да је осуђени "психички и физички способан за примену посебне мере усамљења".

Обиласци лица којима је одређено усамљење се констатују у Књизи обиласка лица у самици, с обзиром да се, према наводима службеника завода, ради о сличним мерама и сличним правилима у погледу службеника који су обавезни да врше обиласке и учесталости обилазака.

14.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву предлози и решења о примени посебних мера смештај под појачани надзор и усамљење не садрже чињенице које упућују на закључак да су у конкретном случају испуњени законом прописани услови за примену ових мера.

РАЗЛОЗИ

Често, поред формалних дисциплинских поступака, постоје и друге процедуре, на основу којих затвореник може бити присилно издвојен од других затвореника из разлога који су у вези дисциплине/безбедности (нпр. у интересу "реда" у оквиру неке установе). Ове процедуре би требало да прате делотворне гаранције. Затвореник треба да буде у писменој форми обавештен о разлозима због којих су мере предузете против њега (при чему се подразумева да разлози не могу укључивати детаље за које безбедносни захтеви оправдавају њихово ускраћивање од затвореника), имати прилику да представи своје ставове по овом питању и бити у могућности да оспори ту меру пред одговарајућим властима.⁵⁵

Даље, ревидирани план казне треба саставити заједно са затвореником, утврђујући циљеве које треба остварити, како би се успешно поново интегрисали у општу затворску популацију. Сваки преглед смештаја затвореника треба да садржи поновну процену плана, а затвореницима треба да буде дозвољено да оспоре било коју одлуку о продужењу мере, путем јасно утврђених путева за улагање жалбе. Коначно, сваки затвореник који је подвргнут мери принудног надзора треба да добије писмену и образложену одлуку о томе како би на ту одлуку могла да се уложи жалба.⁵⁶

У једноставним управним стварима у којима учествује само једна странка, као и у једноставним управним стварима у којима у поступку учествују две странке или више странака, али ни једна не приговара постављеном захтеву, а захтев се уважава, образложење решења може садржавати само кратко излагање захтева странке и позивање на правне прописе на основу којих је управна ствар решена. У таквим стварима решење се може издати и на прописаном обрасцу.

У осталим управним стварима, образложење решења садржи: кратко излагање захтева странака, утврђено чињенично стање, по потреби и разлоге који су били одлучни при оцени доказа, разлоге због којих није уважен који од захтева странака, правне прописе и разлоге који с обзиром на утврђено чињенично стање упућују на решење какво је дато у диспозитиву. Ако жалба не одлаже извршење решења, образложење садржи и позивање на пропис који то предвиђа. У образложењу решења морају се образложити и закључци против којих није допуштена посебна жалба.⁵⁷

Примену посебне мере одређује управник завода или лице које он овласти на писани и образложени предлог руководиоца организационе јединице завода.⁵⁸

⁵⁵ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 55. ст. 2. II Општег извештаја

⁵⁶ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 123. ст. 5.

⁵⁷ Закон о општем управном поступку ("Сл. лист СРЈ", бр. 33/97 и 31/01 и "Сл. гласник РС", бр. 30/10), чл. 199. ст. 1. и 2.

⁵⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 149. ст. 3.

Осуђеном који ремети ред или подстиче друге на ремећење реда, на због тога представља опасност за безбедност у заводу, или на други начин угрожава безбедност, може се решењем одредити смештај под појачани надзор.⁵⁹

Осуђеном који својим понашањем упорно ремети ред, озбиљно угрожава безбедност и представља озбиљну опасност за друге осуђене, управник завода може, уз претходно мишљење лекара, решењем изрећи меру усамљења, у непрекидном трајању најдуже до три месеца.⁶⁰

О смештају под појачан надзор, у складу са Законом, одлучује управник завода или лице које он овласти, на предлог службе за третман или службе за обезбеђење.

У предлогу за смештај под појачан надзор, продужавање или укидање смештаја, наводе се чињенице и околности које су битне за оцену оправданости доношења одговарајућег решења, а нарочито подаци о његовом дисциплинском кажњавању, врсти дисциплинског преступа, околностима под којима је преступ учињен, побудама из којих је преступ учињен, његовом понашању током издржавања казне, исказаној агресивности, налозима психолога, односу према другим осуђенима и другим битним околностима.⁶¹

Управник завода може, у складу са Законом, осуђеном који својим понашањем упорно ремети ред, озбиљно угрожава безбедност и представља озбиљну опасност за друге осуђене, уз претходно мишљење лекара, решењем изрећи меру усамљења.⁶²

ПРЕПОРУКА

Надлежне службе Окружног затвора у Смедереву ће у предлозима за примену, продужавање или укидање посебне мере смештај под појачани надзор и у предлозима примену или укидање посебне мере усамљење наводити чињенице и околности које су битне за оцену оправданости доношења одговарајућег решења.

У образложењима решења о примени посебних мера смештај под појачани надзор и усамљење ће се наводити утврђено чињенично стање, по потреби разлози који су били одлучни при оцени доказа, одговарајући правни прописи и разлози који с обзиром на утврђено чињенично стање упућују на одлуку да се у конкретном случају одреди, продужи или укине смештај под појачани надзор, односно да се одреди или укине усамљење.

2.3.2.5. Дисциплинске мере

Током 2016. године, до дана посете тима НПМ, донето је 14 решења о дисциплинском кажњавању због учињених тежих дисциплинских преступа, 19 због лакших, 2 поступка су обустављена због истека казни, а 5 дисциплинских поступака је у току. О дисциплинском кажњавању се не води помоћна књига дисциплинског кажњавања, већ су ови подаци добијени ручним рачунањем начелнице Службе за опште послове, увидом у електронске податке ове Службе.

15.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву се не води Књига дисциплинског кажњавања лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Евиденције о поступцима и догађајима од значаја за извршење кривичних санкција и мера, евиденције о особама које посећују завод или лица лишена слободе воде се кроз помоћне књиге.

Помоћне књиге су: евиденције дневног бројног стања, роковник истека казне, евиденција извршених бекстава, евиденција извршених удаљења, евиденција умрлих лица, евиденција прекида казне, евиденција лица условно отпуштених са издржавања казне затвора, евиденција дисциплинског кажњавања лица лишених слободе, евиденција поднесака, притужби, жалби и захтева за судску заштиту лица лишених

⁵⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 151. ст. 2.

⁶⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 152. ст. 1.

⁶¹ Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 35. ст. 2. и 3.

⁶² Правилник о мерама за одржавање реда и безбедности у заводима за извршење кривичних санкција, чл. 38. ст. 1.

слободе, евиденција пружања помоћи у заводу, евиденција пружања помоћи од других органа, евиденција примене средстава принуде, евиденција примене посебних мера за одржавање реда и безбедности, евиденција о употреби теста за идентификацију употребе наркотика од стране лица лишених слободе, евиденција извршених тестирања лица лишених слободе и запослених на присуство алкохола у крви, евиденција о извршеним обилазцима завода и лица смештених у посебно осигурану просторију од стране управника и начелника службе обезбеђења, евиденција обиласка лица у самици и усамљењу, евиденције пријема пакета и посета за лица лишена слободе, евиденција лекарских прегледа, евиденција контроле квалитета хране, евиденција о лицима која одбијају лечење, храну или воду, евиденције о организовању и спровођењу културних и спортских активности, евиденције о стручном усавршавању и образовању осуђених, евиденција повреда на раду, евиденција радног ангажовања осуђених у заводу и ван завода, евиденција коришћења годишњих одмора осуђених лица, евиденција посета бранилаца и евиденција особа које посећују завод или лица лишених слободе.⁶³

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву успоставиће и водиће Књигу дисциплинског кажњавања лица лишених слободе.

Према наводима начелнице Службе, дисциплински поступци се често воде због оштећења имовине Завода, о чему се веома води рачуна, јер је Завод недавно реновиран. У циљу заштите имовине, управник је октобра 2015. године издао наредбу да се најстроже забрањује оштећење, писање и лепљење постера по зидовима, купање у мокром чвору спаваонице и прање и сушење веша у спаваоницама. У наредби је наведено да ће се свако понашање супротно наведеним забранама казнити дисциплински и да ће бити покренут поступак за накнаду штете. Такође, наведено је и да ће се сваки покушај скидања и скидање прозора сматрати припремом за бекство. Текст наредбе окачен је на врата сваке спаваонице, са унутрашње стране.

Увидом у дисциплинске предмете који се воде или су вођени против осуђених лица ови наводи су потврђени. Ипак, ова наредба се у понеким случајевима престрого тумачила. У једном предмету против осуђеног је покренут дисциплински поступак јер је мердевинама које је носио случајно закачио зид и тако га оштетио. Због тога је терећен да је учинио тежи дисциплински преступ угрожавање, оштећење или уништење имовине већег обима.⁶⁴ Одлуком првостепеног органа осуђени је ослобођен дисциплинске одговорности. Упркос томе, сама чињеница да се осуђеници терете да су учинили дисциплински преступ чак и када је очигледно да постоје околности које искључују дисциплинску одговорност или да радња за коју се терете није дисциплински преступ, може утицати на неповољне односе између службеника и осуђених лица и нарушавати атмосферу у блоку/одељењу, што даље може довести до непотребног стреса и инцидентних ситуација.

16.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву подnose се дисциплинске пријаве и воде дисциплински поступци против осуђених лица чак и када је очигледно да постоје околности које искључују дисциплинску одговорност осуђених (као што је случајно оштећење имовине Завода).

РАЗЛОЗИ

Дисциплинске процедуре ће бити механизам који се примењује у крајњој нужди.

Кадгод је то могуће, управа затвора ће користити механизме ресторативне правде и медијације у решавању спорова са и међу затвореницима.⁶⁵

Посебна пажња ће се посвећивати управљању односима између затворских службеника у директном контакту са затвореницима и затвореника у њиховој надлежности.⁶⁶

⁶³ Закон о извршењу кривичних санкција ("Сл. гласник РС", бр. 55/14), чл. 10. ст. 1. и 2.

⁶⁴ Дисциплински преступ из чл. 157. т. 9. Закона о извршењу кривичних санкција

⁶⁵ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 56.1. и 56.2.

⁶⁶ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 74.

Затворско особље ће настојати одржавати позитивне професионалне односе са затвореницима и члановима њихових породица.⁶⁷

Затворско особље ће обављати своје задатке на правичан начин, са објективношћу и доследношћу.⁶⁸

Затворско особље ће следити објективне и правичне дисциплинске процедуре како је то предвиђено Европским затворским правилима. Осим тога, поштоваће се принцип према којем се затвореници који су окривљени за дисциплински преступ сматрају невиним док им се не докаже кривица.⁶⁹

СРТ пажљиво посматра климу која преовладава у оквиру неке установе. Унапређење конструктивних, за разлику од сукобљених односа између затвореника и особља ће служити за смањење тензија које су својствене свакој затворској средини и по истом принципу ће значајно смањити вероватноћу насилних инцидената и са њима повезаних злостављања. Укратко, СРТ жели да види да дух комуникације и пажње прати мере контроле и сузбијање. Такав приступ, супротно подривању сигурности у установи, могло би да је повећа.⁷⁰

Темељ хуманог затворског система увек ће бити правилно одабрано и обучено особље које зна како да заузме одговарајући став у односу са затвореницима и које схвата сопствени рад више као позив, него само као посао. Успостављање позитивног односа са затвореницима треба посматрати као кључну одлику тог позива.

Прави професионализам затворског особља захтева да они буду у стању да се носе са затвореницима на пристојан и хуман начин, истовремено водећи рачуна о безбедности и реду. У том погледу, управа затвора треба да подстакне особље да гаји разумни осећај за поверење и очекивање да су затвореници спремни да се понашају правилно. Развој конструктивних и позитивних односа између особља и затвореника не само да ће смањити ризик од злостављања, већ ће и повећати контролу и безбедност. Заузврат, оно ће учинити рад затворског особља далеко успешнијим.⁷¹

ПРЕПОРУКА

Службеници Окружног затвора у Смедереву неће подности дисциплинске пријаве против осуђених лица када је очигледно да постоје околности које искључују дисциплинску одговорност осуђених (као што је случајно оштећење имовине Завода).

Службена лица наводе да се у дисциплинским поступцима правна помоћ омогућује лицима против којих се води поступак када то затраже. Правну помоћ пружа дипломирана правница, која не учествује на други начин у поступку.⁷² Увидом у списе насумично одабраних дисциплинских предмета, утврђено је да се о праву на стручну правну помоћ лица против којих је покренут поступак обавештавају у позиву на расправу, да им се уз позив достављају предлог и закључак о покретању дисциплинског поступка и да им је између достављања позива и расправе остављено више од 3 дана, колико је као минимум предвиђено правилима дисциплинског поступка. Решења о дисциплинском кажњавању у која је остварен увид су образложена и садрже поуку о правном средству.

2.3.2.5.1. Упућивање у самицу

Извршен је увид у дисциплински предмет у којем је осуђеном лицу решењем бр. 116-226-5/16-03 од 25.05.2016. године изречена дисциплинска мера упућивање у самицу током целог дана и ноћи у трајању од 10 дана. Иако је дисциплинска пријава против осуђеног поднета због сумње да је извршио лакши дисциплински преступ, преступ је преквалификован као тежи из члана 157. став 1.

⁶⁷ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о Европском етичком кодексу за затворско особље [CMRes (2012) 5], чл. 6.

⁶⁸ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о Европском етичком кодексу за затворско особље, чл. 25.

⁶⁹ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе о Европском етичком кодексу за затворско особље, чл. 27.

⁷⁰ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 45. II Општег извештаја

⁷¹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења т. 26. ст. 1. и 3. XI Општег извештаја

⁷² Детаљније о правној помоћи видети у поглављу 2.3.1.2. Пружање правне помоћи

тачка 5. Закона о извршењу кривичних санкција⁷³. О току дисциплинске расправе је вођен записник, у ком није констатовано да ли је осуђени разумео предлог за покретање поступка, да ли жели стручну правну помоћ, који су докази изведени, која је одлука донета ни када је окончана расправа. Осуђени је потписао записник.

17.

УТВРЂЕНО

У поједине записнике о расправи у дисциплинским поступцима који су вођени против осуђених лица у Окружном затвору у Смедереву нису унети сви потребни подаци.

РАЗЛОЗИ

У записник се уноси: назив органа који врши радњу, место у коме се врши радња, дан и час кад се врши радња, предмет у коме се она врши и имена службених лица, присутних странака и њихових заступника, пуномоћника или представника.

Записник треба да садржи, тачно и кратко, ток и садржај извршених радњи у поступку, као и датих изјава. При том, записник треба да се ограничи на оно што се тиче саме управне ствари која је предмет поступка. У записнику се наводе све исправе које су у било коју сврху употребљене на усменој расправи. Према потреби, те исправе се прилажу записнику.

Изјаве странака, сведока, вештака и других лица која учествују у поступку, а које су од значаја за решавање у управној ствари, уписују се у записник што тачније а, по потреби, и њиховим речима. У записник се уписују и сви закључци који се у току извршења радње донесу.

Ако се саслушање врши преко тумача, означиће се на ком је језику саслушани говорио и ко је био тумач.⁷⁴

Записник садржи податке о саставу дисциплинске комисије, односно име управника или лица које он одреди, датуму и месту расправе, податке о осуђеном и његовом браниоцу, подносиоцу захтева за покретање дисциплинског поступка, правној квалifikацији престапа за који се осуђени терети, податак о јавности расправе и податке о записничару. Искази дати током расправе уносе се у записник тако да се верно прикаже њихова садржина.⁷⁵

Битна повреда дисциплинског поступка постоји:

- 1) ако је дисциплински поступак водило или у одлучивању учествовало лице које је изузето или морало бити изузето;
- 2) ако осуђени у дисциплинском поступку није био присутан или му није омогућено да се брани;
- 3) ако осуђени није био поучен о праву на употребу језика и писма или му је то право било ускраћено;
- 4) ако је била искључена јавност расправе без правног основа;
- 5) ако је решење донето од ненадлежног органа;
- 6) ако усмено саопштена одлука није унета у записник;
- 7) ако је решењем предлог прекорачен;
- 8) ако се одлука заснивала на незаконито прибављеном доказу;
- 9) ако је изрека одлуке неразумљива;
- 10) ако је изрека противречна сама себи или су разлози одлуке противречни изреци, или ако одлука уопште нема разлоге, или нису наведени разлози о одлучним чињеницама, или ако су ти разлози потпуно нејасни, или постоји противречност између разлога наведених у одлуци и садржине докумената или записника;
- 11) ако је наступила застарелост или је ствар већ коначно решена.⁷⁶

ПРЕПОРУКА

Орган који води дисциплински поступак против осуђених лица у Окружном затвору у Смедереву ће у записнике о расправи уносити све прописане податке.

У предмету се не налази извештај о лекарском прегледу који се обавезно обавља пре извршења мере, а увидом у Књигу обиласка у самици је утврђено да се са извршењем мере започело 30.05.2016.

⁷³ Насиље према другом лицу, физичко и психичко злостављање другог лица

⁷⁴ Закон о општем управном поступку, чл. 65. ст. 1. – 3.

⁷⁵ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима ("Сл. гласник РС", бр. 79/14), чл. 47. ст. 2.

⁷⁶ Правилник о дисциплинском поступку према осуђеним лицима, чл. 63. ст. 1.

године и да је тог дана лекар у рубрици запажања констатовао да је осуђени "способан за меру самица". Осуђеног је током извршења мере лекар обилазио свакодневно, уз констатације да је и даље способан да борава у самици, а обишли су га и једанпут управник, два пута начелник Службе за обезбеђење и једанпут васпитач (сви без примедби).

2.3.4. КОНТРОЛА РАДА ЗАВОДА

Одељење за инспекцију Управе је последњи редован надзор над радом Завода обавило у јануару 2016. године. Судија за извршење кривичних санкција Вишег суда у Смедереву редовно посећује завод и у извештају из априла 2016. године од битнијих неправилности је констатовао да Завод нема посебну просторију за боравак осуђених са брачним другом, децом или другим блиским лицем нити просторију намењену за физичке активности осуђених у затвореном.

2.4. ТРЕТМАН И ПОЛОЖАЈ ЛИЦА ЛИШЕНИХ СЛОБОДЕ

2.4.1. ТРЕТМАН

2.4.1.1. Одсек за третман

У ОЗ Смедерево не постоји Служба, већ Одсек за третман у којем раде две службенице (психолошкиња и специјална педагошкиња). Службенице Одсека за третман поред послова у пријемном одељењу, где раде процену и испитивање личности осуђених лица, доношења предлога програма поступања и разврставање осуђених у групе, задужене су и за рад са групама на спровођењу индивидуалног програма поступања, предлагању измена у програму поступања и накнадном разврставању. Запослене у Одсеку за третман воде по две групе. Једна васпитачица води групу од 45 осуђених и прекршајно кажњених, док друга васпитачица води групу од 18 осуђених и прекршајно кажњених.

Такође, једна службеница Одсека за третман, поред редовних послова у Заводу, ангажована је на пословима извршења ванзаводских санкција у Повереничкој канцеларији у Смедереву два до три пута недељно. Када обавља административне послове у Повереничкој канцеларији, обично се задржи око сат, док када излази на терен дешава се да остане и цео дан. У Повереничкој канцеларији је запослена једна повереница, али с обзиром да је она на породилском одсуству, до њеног повратка са одсуства послове ванзаводског извршења кривичних санкција обавља васпитачица из Завода. Велика оптерећеност третманским пословима у Заводу и додатним пословима у Повереничкој канцеларији могу да доведу до смањења квалитета васпитног рада са осуђенима, што даље може да утиче на појаву лоше климе и опште безбедности у Заводу како за особље тако и за осуђена лица. Васпитачица и управник Завода наводе да би за успешно обављање послова третмана у Заводу било оптимално 2 запослених који би радили у пуном радном капацитету, без ангажовања у повереничким канцеларијама.

Такође, с обзиром да су, према наводима службеника, систематизацијом радних места у Одсеку за третман предвиђена два радна места, а да је једна васпитачица (специјална педагошкиња) у радном односу на одређено време, потребна је промена њеног радног статуса.

18.

УТВРЂЕНО

У Одсеку за третман Окружног затвора у Смедереву број стручних радника – васпитног особља није попуњен у складу са постојећом систематизацијом.

РАЗЛОЗИ

Уколико је то могуће, затворско особље мора да има довољан број специјалиста, као што су психијатри, психолози, социјални радници, наставници и привредни инструктори.

Услуге социјалних радника, наставника и привредних инструктора ће бити осигуране на трајној основи.⁷⁷

Стручно затворско особље се прима у стални радни однос и има статус јавних службеника са сталним запослењем које зависи искључиво од њиховог доброг понашања, ефикасности, доброг физичког и психичког здравља и одговарајуће стручне спреме.⁷⁸

Стручњаци као што су психолози, социјални радници, наставници и инструктори за стручно оспособљавање, физичко васпитање и спорт, биће заступљени у особљу што је више могуће.⁷⁹

Комитет одавно сматра да мора постојати довољан број запослених како би се правилно надгледале активности затвореника, те како би подржавали једни друге у обављању дужности. Све укупно, мали број запослених и/или присуства запослених, што умањује могућност директног контакта са затвореницима, не само да ће извесно отежати развој позитивних односа, већ ће проузроковати несигурно и опасно окружење и за запослене и за затворенике.⁸⁰

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће предузети потребне мере како би се у Одсеку за третман Окружног затвора у Смедереву попунила радна места која су предвиђена постојећом систематизацијом.

2.4.1.2. Пријем осуђеног и спровођење програма поступања

Пријем осуђеног обавља се у складу са постојећим прописима и процедурама. Током боравка у пријемном одељењу се обављају процене, психодијагностичко испитивање, анализа доступне документације и израђује предлог програма поступања који се упућује стручном тиму на сагласност, а коначну одлуку о програму поступања доноси управник. На основу утврђеног програма поступања, осуђени се разврстава у одељење и одређује му се група. Одлука о програму поступања доставља се осуђеном, а примерак улаже у досије осуђеног. Такође, у пријемном одељењу се обавља и упознавање осуђених са кућним редом, дужностима и обавезама у Заводу и прописима којима је регулисано извршење казне.⁸¹

Третмански рад са осуђенима углавном се своди на индивидуалне разговоре који су обично непланирани и на добровољној основи. Први разговор са осуђенима се обави током њиховог боравка у пријемном одељењу, у циљу психодијагностичке процене и одређивања програма поступања, а након разврставања осуђеног у групу и одређивања смештаја обави се и информативни разговор у циљу што успешније адаптације на заводске услове. Остали индивидуални разговори са осуђенима обављају се током спровођења програма поступања и углавном на иницијативу осуђеног лица. Према наводима васпитачице, најчешћи разлог због којег се осуђени пријављују за разговор са васпитним особљем је напредовање у групу са већим степеном проширених права и погодности.

Увидом у пар кумулативних досијеа осуђених, уочено је да недостају листе праћења индивидуалних активности у третману, те се стиче утисак да су контакти и индивидуални разговори осуђених са васпитачем ретки. Групни рад са осуђенима се не реализује услед велике оптерећености васпитног особља административним пословима које треба обавити током пријемних процена и спровођења третманског рада и пословима везаним за извршење ванзаводских санкција, као и због недостатка специјализованих обука за особље о спровођењу групних облика рада.

⁷⁷ Нелсон Мендела правила, прав. 78.

⁷⁸ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 78.

⁷⁹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима чл. 89.1.

⁸⁰ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 145. ст. 3.

⁸¹ Детаљније о информисању осуђених о правима видети у поглављу 2.3.1.1. Информисање о правима и доступност прописа

19.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву у појединим досијеима осуђених не постоје белешке/листе праћења индивидуалних активности сагласно утврђеном програму поступања.

У Окружном затвору у Смедереву не постоје групне форме васпитно-корективног рада.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.⁸²

Сва погодна средства ће се користити, укључујући и верске заштите у земљама у којима је то могуће, образовање, стручно вођење и социјални рад, саветовање при запошљавању, физички развој и јачање моралног карактера, у складу са индивидуалним потребама сваког затвореника, узимајући у обзир његовог/њену друштвену и криминалну прошлост, физичке и менталне способности и склоности, лични темперамент, дужину казне и перспективу након пуштања.⁸³

Извршењем кривичних санкција остварује се општа и индивидуална сврха њиховог изрицања у циљу успешне реинтеграције осуђених у друштво.⁸⁴

Програм поступања, у смислу овог правилника, је индивидуално прилагођавање третмана према осуђеном лицу у зависности од процене ризика, капацитета осуђеног и његових потреба.⁸⁵

Третман према осуђеном обухвата примену свих предвиђених активности - планираних метода, техника и поступака, предузетих са циљем да осуђени усвоји друштвено прихватљив систем вредности и овлада вештинама за успешно укључивање у заједницу како убудуће не би чинио кривична дела.

Третман се спроводи кроз програм поступања, разврставање, накнадно разврставање и припрему за отпуст.⁸⁶

Програм поступања садржи: процењене капацитете, мотивацију за промену криминалног понашања и процењени степен ризика осуђеног; групу и одељење у које је осуђени разврстан и његов смештај; ефикасне поступке и активности према осуђеном сагласно утврђеним потребама; индивидуалне циљеве осуђеног у одређеном периоду, чијим остваривањем ће се обезбедити повећање капацитета, успешна адаптација и смањење ризика од вршења кривичних дела; задатке особља у реализацији програма; начин сарадње са спољним институцијама и организацијама у реализацији програма поступања; начин сарадње са породицом или другим блиским лицима; програм припреме за отпуст.⁸⁷

Садржај досијеа осуђеног треба да садржи сву расположиву релеванту документацију значајну за одређивање и спровођење третмана током извршење казне, између осталог и листу праћења индивидуалних и групних активности у третману.⁸⁸

Полазећи од оцене Заштитника грађана да постоје значајни недостаци у погледу активног, индивидуалног и колективног третманског рада васпитача са осуђеним лицима, Народна скупштина обавезала је Министарство правде да унапреди поступање у заводима за извршење кривичних санкција према осуђеним лицима у погледу интензивнијег и ефективнијег рада васпитача са осуђеним лицима, повећања њиховог радног ангажовања тамо где је то могуће, образовања и највишег нивоа остваривања верских права, те да без одлагања донесе нове или усклади постојеће прописе који ће у том погледу омогућити спровођење закона у складу са важећим стандардима.⁸⁹

⁸² Нелсон Мендела правила, прав. 4. ст. 2.

⁸³ Нелсон Мендела правила, прав. 92. ст. 1.

⁸⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 2.

⁸⁵ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 3.

⁸⁶ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 6.

⁸⁷ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 13.

⁸⁸ Директива о начину рада службеника у Заводима одељак 1.1. чл. 5. ст. 9.

⁸⁹ Закључак бр. 72 са Четврте седнице Другог редовног заседања Народне скупштине у 2013. години, одржане 23. октобра 2014. године

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву васпитно особље ће у свом будућем раду, после сваког разговора са осуђеним сачинити белешку о садржини обављеног разговора и приложити је у досије осуђеног, као и уредно водити листу спроведених индивидуалних, групних и других третманских активности утврђених индивидуалним програмом поступања.

Окружни затвор у Смедереву ће увести групне форме васпитно-корективног рада са осуђеним лицима.

2.4.1.3. Измена програма поступања / накнадно разврставање

Имајући у виду да се у ОЗ Смедерево извршавају кратке казне (углавном од 4 до 6 месеци), измене програма поступања обављају се обично на месец и по до два месеца. Измена програма поступања подразумева предходну процену понашања осуђеног, степен његове сарадње у реализацији програма поступања и постигнуте резултате, као и настале околности током извршења казне. Накнадно прикупљеним информацијама до којих је тим НПМ дошао, 20. јула у Заводу је било 49 осуђених разврстаних у групе: у групу В2 3 осуђена, у групу В1 32 осуђених, у групу В2 12 осуђених и у групу В1 2 осуђена. Већина осуђених (38) смештени су у седишту Завода, док је 11 осуђених смештено на Економији Завода. Од почетка године до тренутка посете тима НПМ Заводу 9 осуђених је накнадно разврстано из В1 у В2 групу.

Увидом у један од кумулативних досијеа осуђених уочено је да су лицу које је у ОЗ Смедерево спроведено из Специјалне затворске болнице у Београду (СЗБ), у предлогу програма поступања као области високог степена ризика наведени понашање, слободно време, емотивно/лично, зависност и криминална прошлост. Сходно процењеним високо ризичним областима одређени су поступци и активности које се према осуђеном имају спроводити до истека казне или наредног рока који је одређен за преиспитивање програма поступања. Такође, на основу безбедносне процене и радне способности утврђено је да је осуђени способан за рад, а Упитником за процену ризичног понашања још је утврђено да лице има неразвијене радне навике, као и да треба предузети поступке и активности и радити на развијању радних навика и способности. Међутим, ОЗ Смедерево не располаже капацитетима, људским, просторним ни техничким, да одговори на задатке и да понуди активности које су утврђене првобитним програмом поступања, а у циљу реализовања истог. Уколико ОЗ у Смедереву није у могућности да осуђеном понуди активности у циљу остваривања програма поступања утврђеног у СЗБ, у коме је боравио до премештаја, онда није могуће очекивати било какве измене до наредног преиспитивања програма поступања, а самим тим ни његово напредовање у повољнију групу и режим до истека казне.

Такође, увидом у један од извештаја о остваривању програма поступања, утврђено је да је осуђеном сходно процењеним потребама за развијањем и одржавањем радних навика одређен индивидуални циљ "стицање радних навика", а да није радно распоређен. Поред тога, сходно процењеним потребама за развијањем социјалних вештина и побољшањем способности комуникација одређен је индивидуални циљ "смањење учесталости интензитета агресивног понашања и унапређење социјално прихватљивог понашања" где се наводи да циљ није испуњен, а из приложене документације се није могло видети који поступци и активности су предузимани са осуђеним како би се овај циљ испунио.

Сходно томе, поставља се питање како осуђени може да испуни индивидуални циљ, ако не постоје дефинисани поступци и потребни услови у Заводу за испуњење индивидуалног циља. Услед недостатка дефинисаних поступака и потребних услова, не може доћи ни до смањења високог степена ризика утврђеним за одређену област, а самим тим ни до измене у програму поступања и напредовања у третману. Примера ради, уколико осуђеног није могуће радно ангажовати због високог степена безбедносног ризика или укључити у облике групног рада због недостатка истог, онда "стицање радних навика" и "смањење учесталости интензитета агресивног понашања и

унапређење социјално прихватљивог понашања" и не треба одређивати као индивидуалне циљеве, с обзиром да не постоје објективни услови за њихово остваривање.

20.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву, у програмима поступања који су утврђени за осуђена лица, постављени су индивидуални циљеви за које не постоје дефинисани поступци ни потребни услови за њихово испуњење.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.⁹⁰

Комитет понавља своју препоруку за органе Републике Србије да уложи више напора у практичну примену система разврставања затвореника и индивидуално планирање издржавања казне.⁹¹

У утврђивању програма поступања стручни тим дефинисаће посебне поступке и активности водећи рачуна о могућностима завода за њихову реализацију.⁹²

Програм поступања садржи: процењене капацитете, мотивацију за промену криминалног понашања и процењени степен ризика осуђеног; групу и одељење у које је осуђени разврстан и његов смештај; ефикасне поступке и активности према осуђеном сагласно утврђеним потребама; индивидуалне циљеве осуђеног у одређеном периоду, чијим остваривањем ће се обезбедити повећање капацитета, успешна адаптација и смањење ризика од вршења кривичних дела; задатке особља у реализацији програма; начин сарадње са спољним институцијама и организацијама у реализацији програма поступања; начин сарадње са породицом или другим блиским лицима; програм припреме за отпуст.⁹³

ПРЕПОРУКА

Одсек за третман Окружног затвора у Смедереву ће у будућем раду, приликом утврђивања програма поступања према осуђеним лицима, дефинисати посебне поступке и активности водећи рачуна о могућностима Завода за њихову реализацију и неће осуђенима постављати индивидуалне циљеве за које не постоје потребни услови за испуњење.

2.4.1.4. Социјална подршка и припрема осуђених за отпуст

Према наводима васпитачице, сарадња са центрима за социјални рад је обично информативног карактера и остварује се када постоји потреба за прикупљањем додатних дијагностичких информација о осуђеном и његовој породици приликом ступања лица на издржавање казне, када се утврди да осуђени има малолетну децу или лица о којима се самостално стара у циљу предузимања даљих активности или када постоји потреба да се осуђеном пружи помоћ у остваривању права из социјалне заштите.

Са припремом за отпуст почиње се месец дана пре истека казне и не спроводи се према свим осуђенима, већ сходно процењеним потребама за припремом за отпуст и постепеном подршком, као и исказаном потребом осуђених за било којим обликом подршке. Припрема се према наводима васпитачице углавном састоји од сарадње са члановима породице осуђеног и спољним институцијама и организацијама (центром за социјални рад, повереничком службом за послове извршења ванзаводских санкција и мера и полицијом). Осуђеном се пре отпуштања са извршења казне обично дају упутства и препоруке коме се може обратити у вези добијања

⁹⁰ Нелсон Мендела правила, прав. 4. ст. 2.

⁹¹ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 71. ст. 2.

⁹² Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 12. ст. 2.

⁹³ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 13.

једнократне новчане помоћи, издавања докумената, запослења, решавања привременог смештаја, регулисања здравственог осигурања и других питања која су од значаја за њега након отпуста из Завода. Према наводима васпитачице, од почетка 2016. године ниједан осуђени није био укључен у програм припреме за отпуст, већ је припрема била информативног карактера.

21.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву у оквиру програма поступања не утврђује се програм припреме за отпуст и помоћи осуђенима након отпуштања са извршења казне.

РАЗЛОЗИ

Завод је дужан да пре отпуштања осуђеног са извршења казне затвора, у оквиру програма поступања, утврди програм припреме за отпуст и помоћи након отпуштања.

Припрема осуђеног за отпуст започиње након доласка у завод. Осуђени се подстиче на активно учествовање у припреми за отпуст, а посебно да одржава односе са породицом, успоставља и одржава контакте са установама и особама које се баве укључивањем осуђеника за живот на слободи. Програм за отпуст је саставни део програма поступања.

На основу утврђеног програма за отпуст, осуђени ће бити укључен у појединачни или групни саветодавни рад у вези са његовом припремом за отпуст најраније једну годину, а најкасније три месеца пре отпуштања, у зависности од дужине изречене казне.

У поступку израде програма за отпуст служба за третман утврђује и потребе осуђеног након извршења казне и сарађује са повереничком службом, као и органом старатељства надлежним према месту последњег пребивалишта, односно боравишта осуђеног.⁹⁴

У остваривању пружања помоћи и прихвата завод сарађује са повереничком службом, органом старатељства надлежним према месту последњег пребивалишта, односно последњег боравишта осуђеног пре упућивања на извршење казне затвора, полицијом и одговарајућом организацијом или удружењем.⁹⁵

Током реализације програма за отпуст осуђеном се, у складу са процењеним потребама, пружа помоћ при остваривању права на материјалну помоћ, привремени смештај, запошљавање, здравствену заштиту, као и при остваривању контакта са малолетном децом, обезбеђивању личних докумената и коришћењу саветодавних и других услуга у заједници.⁹⁶

Од почетка казне, треба водити рачуна о помоћи након отпуштања затвореника, посебно ће се охрабривати затвореници да остваре или одрже односе са особама или агенцијама изван затвора које могу промовисати њихову рехабилитацију и најбоље интересе њихове породице.⁹⁷

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће у оквиру програма поступања утврђивати програм припреме за отпуст и помоћи након отпуштања у складу са процењеним потребама осуђених.

Окружни затвор у Смедереву ће осуђене укључивати у појединачни или групни саветодавни рад у вези са њиховом припремом за отпуст.

2.4.2. ОБРАЗОВАЊЕ И СТРУЧНО ОСПОСОБЉАВАЊЕ

Према наводима управника и васпитачице, у Заводу се не организује образовање и стручно оспособљавање осуђених (курсеви и обуке), јер су у питању кратке казне, а не постоје ни техничке нити просторне могућности за то. Према наводима васпитачице, од укупног броја осуђених и прекршајно кажњених, њих 22 немају завршено ни основно образовање, 20 имају завршено основно образовање и њих 20 имају завршено средње образовање.

⁹⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 185.

⁹⁵ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 186. ст. 1.

⁹⁶ Правилник о третману, програму поступања, разврставању и накнадном разврставању осуђених лица, чл. 15. ст. 4.

⁹⁷ Нелсон Мендела правила, прав. 107.

С обзиром да је већина осуђених са незавршеним или само завршеним основним образовањем, осуђене је потребно укључити у неки вид образовања (описмењавање) или стручног оспособљавања (курс). Пружањем могућности осуђенима да се укључе у неки вид образовања/ стручног оспособљавања повећава се вероватноћа за напредовање у групу са повољнијим проширеним правима и погодностима, пружа се могућност за преквалификацију или доквалификацију и самим тим могућност избора запослења након изласка из Завода.

22.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву није омогућен приступ образовним програмима нити стручном оспособљавању.

РАЗЛОЗИ

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортско нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.⁹⁸

Сваки затвор треба да настоји да свим затвореницима омогући приступ образовним програмима који су што је могуће свеобухватнији и који задовољавају њихове индивидуалне потребе, истовремено водећи рачуна о њиховим тежњама.

Приоритет имају затвореници који имају потребу за описмењавањем и учењем основних рачунских радњи и они који немају основно ни стручно образовање.⁹⁹

Систематски програм образовања, укључујући оспособљавање за стицање вештина у циљу унапређења свеукупног нивоа образовања и припремања за вођење одговорног живота без криминала, кључни је део режима за затворенике.

Сви затвореници охрабруваће се да учествују у образовним програмима и програмима обуке.

Образовни програми за затворенике одређује се према дужини њиховог борака у затвору.¹⁰⁰

Задовољавајући програм активности (рада, образовања, спорта, итд.) од кључне је важности за добробит затвореника.¹⁰¹

Са становишта СРТ, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећавају се тензије у затворској установи и спречавају напори за успостављање безбедности кроз позитивне односе и активности. СРТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике¹⁰².

Осуђени има право на основно и средње образовање, које се сходно прописма који уређују образовање организује у заводу.

Завод организује и друге видове образовања осуђених.¹⁰³

Завод организује описмењавање, основно и стручно образовање, према програму поступања. Завод омогућава полагање испита у заводу и ван завода.¹⁰⁴

⁹⁸ Нелсон Мендела правила, прав. 4. ст. 2.

⁹⁹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 28.1. и 28.2.

¹⁰⁰ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 106.1. – 106.3.

¹⁰¹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 47. II Општег извештаја

¹⁰² Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима из 2009. год, параг. 223.

¹⁰³ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 122.

¹⁰⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 40. ст. 1.

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву предузеће мере како би се лицима лишеним слободе омогућило похађање образовних програма и програма за стручно оспособљавање.

2.4.3. УПОШЉАВАЊЕ

У Заводу постоје могућности за упошљавање осуђених лица у Заводу и изван Завода. Сходно Правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних места осуђених лица у Окружном затвору у Смедереву¹⁰⁵ (у даљем тексту Правилник), постоје 113 радних места за упошљавање осуђених, од тога је 36 предвиђено за ангажовање осуђених лица у седишту Завода, 47 за ангажовање осуђених на заводској Економији и 30 за њихово ангажовање у привредним јединицама, установама и предузећима ван Завода. Послови су подељени према сложености и сходно томе се одређује коефицијент за обрачун новчане надокнаде осуђенима. Разликују се: *Једноставни послови* за које коефицијент обрачуна износи 1,00 динар; *Послови средње сложености* чији је коефицијент 1,21 динар; *Тежи физички послови или најсложенији послови* чији је коефицијент 1,50 динара.

Од укупног броја осуђених (58) у тренутку посете тима НПМ Заводу, њих 26 је било радно ангажовано. Послови у седишту Завода подељени су на редовне и режијске (на која се осуђена лица упошљавају повремено) и радно је ангажовано 15 осуђених, од тога на редовним пословима 11 и то: берберин (1 осуђени), библиотекар (1 осуђени), послови у вешерници (1 осуђени), послови одржавања хигијене у Заводу (2 осуђена), конобар (1 осуђени) и послови куvara (5 осуђених), док су на режијским пословима била радно ангажована 4 осуђена. На заводској Економији је било 11 радно ангажованих на следећим пословима: баштовански послови (1 осуђени), овчарски послови (1 осуђени), тракториста (1 осуђени), послови у вешерници (1 осуђени), пољопривредни послови (1 осуђени), помоћни послови одржавања (1 осуђени), варилачки послови (1 осуђени), послови у пластенику (1 осуђени), послови у свињу (2 осуђена) и послови у живинарнику (1 осуђени). У току јуна 2016. године 2 прекршајно кажњена лица и 7 осуђених били су ангажовани 3 дана по 6 часова на пословима ван Завода, односно на уређењу зелених површина. Према наводима управника, од септембра 2015. године до фебруара 2016. године, док су трајали радови на адаптацији Завода, било је веће уписаности осуђених разврстаних у Б и В групе у седишту Завода. Међутим, по завршетку радова, престала је потреба за радним ангажовањем на овим пословима.

Иако је Правилником предвиђено укупно 113 извршиоца на различитим пословима у седишту Завода, на заводској Економији и изван Завода, мали број радно ангажованих осуђених последица је тога што су већина њих смештени у седишту Завода, где је већи број Правилником предвиђених радних места режијски (22), на која се осуђена лица упошљавају када се укаже потреба за радом. Мањи број радних места у седишту Завода (14) захтева свакодневно радно ангажовање.

23.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву мали број лица лишених слободе је радно ангажован.

¹⁰⁵ бр. 24-1024/16-01 од 11.02.2016. год.

РАЗЛОЗИ

Сврха казне затвора или сличних мера лишења слобода су, пре свега, заштита друштва од криминала и смањење рецидивизма. Те сврхе се могу постићи само уколико се период затвора, колико је то могуће, користи како би се осигурала реинтеграција тих лица у друштво како би на слободи придржавали закона и водили самостални живот.

Затворске управе и други надлежни органи треба да понуде образовање, стручно оспособљавање и рад, као и друге облике помоћи који су одговарајући и доступни, укључујући и оне које доводе до промена на моралном, духовном, социјалном, здравственом и спортском нивоу. Такве програме, активности и услуге треба учинити доступним у складу са индивидуалним потребама третмана затвореника.¹⁰⁶

Затвореници треба да имају прилику да раде и да активно учествују у њиховој рехабилитацији, што је одређено у складу са физичким и менталним способностима од стране лекара или других квалификованих здравствених радника. Довољно корисног рада биће обезбеђено да би затвореници били активно запослени током радног дана.¹⁰⁷

У границама одговарајуће стручне спреме и захтева институционалне администрације и дисциплине, затвореници ће моћи да изаберу врсту посла коју желе да обављају.¹⁰⁸

Колико год је могуће, рад у затвору треба да одржава или повећа способност затвореника да зарађује за живот након пуштања на слободу.

Рад који обухвата стручно оспособљавање обезбеђује се за затворенике који могу од тога да имају користи и нарочито за млађе затворенике.¹⁰⁹

Са становишта СРТ-а, недостатак активности може имати озбиљне последице по здравље и добробит лица лишених слободе. Рад и образовање су важни елементи у припреми затвореника за живот изван затвора. Поред тога, програми и активности играју важну улогу у обезбеђивању сигурности затвореника и особља и стога су кључни елементи у спречавању злостављања. Ако затвореници остају дуже време у присилној пасивности и у лошим условима, повећавају се тензије у затворском установи и спречавају напори за успостављањем безбедности кроз позитивне односе и активности. СРТ препоручује да власти учине заједничке напоре да обезбеде програме и активности, укључујући рад и образовање, за све затворенике.¹¹⁰

Комитет препоручује да органи Републике Србије уложе веће напоре у обезбеђење више могућности за рад (по могућству неке струковне вредности) за све осуђене затворенике.¹¹¹

Сврха рада је да осуђени стекне, одржи и повећа своје радне способности, радне навике и стручно знање, како би му се омогућили услови за успешну реинтеграцију.¹¹²

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће предузети мере како би се радно ангажовао већи број лица лишених слободе.

Радно време осуђених је различито у зависности од врсте посла. Радно време берберина је сваког радног дана по 2 до 3 сата. Библиотекар ради сваког радног дана по пар сати и викендом. Послови у вешерници обаљају се сваког радног дана по 8 сати. Хигијеничари су ангажовани сваког радног дана по 4-5 сати, док се послови на одржавању хигијене обављају преподне и поподне по 2 до 3 сата. Кувари раде по 8 сати и у то у две смене. Послови на Економији у зависности од временских услова, али и потреба посла, се раде у преподневним и поподневним сатима, у просеку од 2 до 5 сати.

Осуђени који су уопслени имају право на одмор у току дневног рада, дневни, недељни и годишњи одмор. Одмор у току дневног рада обично траје око три сата, недељни подразумева слободне

¹⁰⁶ Нелсон Мендела правила, прав. 4.

¹⁰⁷ Нелсон Мендела правила, прав. 96.

¹⁰⁸ Нелсон Мендела правила, прав. 98. ст. 3.

¹⁰⁹ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 26.3 и 26.5.

¹¹⁰ Извештај Поткомитета УН за превенцију тортуре о посети Малдивима 2009. год, параг. 223.

¹¹¹ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 67. ст. 4.

¹¹² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 98. ст. 2.

викенде, а годишњи износи 20 радних дана. Осуђени који су смештени на Економији одмор могу да проведу ван установе, док осуђени који се налазе у седишту Завода годишњи одмор обично проводе унутар Завода. Послове заштите на раду обавља инструкторка за обуку и упошљавање.

Према наводима управника Завода, притвореници су били уписани током реновирања Завода, због повећаног обима посла који није могао бити покривен радом само осуђених. Поред тога, службена лица су навела и пример притвореног лица које је било радно ангажовано на пословима у кухињи Завода, услед нарочито дугачког трајања притвора.¹¹³

Имајући у виду да је упошљавање притвореника реткост у већини завода које је НПМ посетио, поступање Окружног затвора у Смедереву у наведеним примерима представља пример добре праксе, коју би требало наставити и која би требало да буде узор другим заводима.

2.4.4. СЛОБОДНО ВРЕМЕ

2.4.4.1. Време изван затворених просторија и физичке активности

У Заводу постоји једно шеталиште, намењено за сва лица лишена слободе, које је у фази реновирања. Део шеталишта који води ка трпезарији и библиотеци покривен је надстрешницом, међутим димензије надстрешница не омогућавају да се сва лица лишена слободе која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

24.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву у време атмосферских падавина је битно отежано остваривање права лица лишених слободе на боравак на свежем ваздуху.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.¹¹⁴

Објекти за вежбе на отвореном морају да нуде склониште од неповољних временских прилика.¹¹⁵

ПРЕПОРУКА

У простору за боравак лица лишених слободе на свежем ваздуху (шеталишту) Окружни затвор у Смедереву ће поставити надстрешнице димензија подобних да се сва лица која су изведена у шетњу заклоне од атмосферских падавина.

Према службеним наводима, шетња траје краће од прописаних најмање 2 сата дневно, јер су радови на реновирању шеталишта у току. Сви затечени притвореници су навели да им се омогућује да свакодневно на свежем ваздуху бораве од 15 до 20 минута, док су осуђени који немају могућност коришћења заједничких просторија навели да на свежем ваздуху проводе око 30 минута дневно.

25.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву није омогућено свим лицима лишеним слободе боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање 2 часа дневно.

¹¹³ Лице је у притвору провело пет и по година, а радно је ангажовано након две и по године.

¹¹⁴ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 68. ст. 1.

¹¹⁵ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 48. II Општег извештаја

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.¹¹⁶

Притворенику ће се обезбедити кретање на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно, у складу са законом.¹¹⁷

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће свим лицима лишеним слободе омогућити боравак на свежем ваздуху у трајању од најмање два часа дневно.

У Заводу постоје два дневна борава (за пушаче и непушаче), који су адекватно опремљени. Према наводима лица лишених слободе, гледање ТВ програма представља једину активност имајући у виду недостатак физичких активности, као и скроман избор друштвених игара.

Када су временске прилике лоше, осуђени немају могућност да се баве физичким или неким другим активностима, јер не постоји теретана у затвореном. Према наводима управе Завода, у плану је набавка стола за стони-тенис и једне мултинаменске справе за вежбање. Такође, према наводима управника, ове спортске реквизите моћи ће да користе само осуђена лица.

26.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву лицима лишеним слободе није омогућено бављење физичким активностима у затвореном.

РАЗЛОЗИ

Сваки затвореник треба да има могућност да сваког дана вежба најмање један сат на свежем ваздуху, уколико то дозвољавају временске прилике.

Када је време неповољно, затвореницима се обезбеђују други услови за вежбање.

Одговарајуће активности чији је циљ развијање физичке спремности и могућност за одговарајућу физичку активност и рекреацију представљају саставни део затворског режима.

Затворска управа дужна је да омогући такве активности обезбеђујући одговарајућа средства и опрему.

Затворска управа дужна је да обезбеди специјалне активности за оне затворенике којима је то потребно.

Могућности за рекреацију, укључујући спорт, игре, културне активности, хобије и друге активности у слободно време, морају бити обезбеђене, а колико год је могуће, затвореницима се мора дозволити да их организују.

Затвореницима се дозвољава да се друже за време физичких активности и у циљу учешћа у рекреативним активностима.¹¹⁸

Сви затвореници без изузетка (укључујући оне који су кажњени самицом) морају имати могућност да свакодневно вежбају на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.¹¹⁹

Осуђени, коме године и телесне способности то дозвољавају, има право у слободно време на организовану физичку активност, укључујући и право да заједно са другим осуђеницима користи спортске терене, уређаје и опрему.¹²⁰

¹¹⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 80. ст. 1.

¹¹⁷ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 45. ст. 1.

¹¹⁸ Препорука Комитета министара државама чланицама Савета Европе у вези са затворским правилима, чл. 27.1 – 27.7.

¹¹⁹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 48. II Општег извештаја

¹²⁰ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 80. ст. 2.

Притвореник борави у заводу под истим условима као и осуђено лице, ако Закоником о кривичном поступку није друкчије одређено.¹²¹

Завод, у складу са својим могућностима, обезбеђује простор и опрему за коришћење слободног времена осуђених.¹²²

Завод, у складу са својим могућностима, омогућује бављење телесним вежбањем и спортским активностима и у ту сврху обезбеђује спортске терене, просторије, спортске реквизите и теретану са припадајућом опремом.

Активности из става 1. овог члана организују се током целог дана, у складу са донетим програмом.¹²³

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву омогућиће лицима лишеним слободе бављење физичким активностима у затвореном простору.

2.4.4.2. Културне и уметничке активности

Културно-уметничке активности у Заводу се не организују, јер не постоје просторне могућности, а нема довољно ни запослених који би их организовали и спроводили. Некада се у дневном боравку у кругу Завода организује играње шаха и "Не љути се човече", па је тако у априлу и мају 2016. године било организовано такмичење у овим друштвеним играма, које је трајало три дана и у које су били укључени сви осуђени из Завода. С обзиром да организација слободног времена представља посебан проблем код осуђених који нису радно ангажовани, нити су им омогућене неке друге смислене активности, Завод треба да понуди осуђенима већи број различитих активности (позориште, разне секције и сл.) које би им биле на располагању.

Учешће лица лишених слободе у културно-уметничким активностима може да утиче на развијање способности и позитивних навика осуђених које могу бити од значаја за понашање осуђених. Такође, кроз различите културно-уметничке активности могу се реализовати индивидуални циљеви у складу са процењеним ризицима и потребама осуђених, чиме се осуђенима пружа још једна могућност да напредују у повољнију групу и одељење, а при томе се окупира и слободно време.

27.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву лицима лишеним слободе није омогућено бављење сврсисходним активностима у слободно време.

РАЗЛОЗИ

Постојање задовољавајућег програма активности такође је веома важно, чак важније у строго затвореним одељењима него обичним. То може у многоме да допринесе да се неутралишу штетне последице на личност затвореника услед живота у затвореном одељењу. Активности би требало да буду што различитије (едукација, спорт, активности по вокацији итд.). Кад су у питању, нарочито, радне активности, јасно је да разлози безбедности могу да искључе многе облике рада који су уобичајни у нормалним одељењима. Ипак, то не значи да се затвореницима омогућују само нестимулативне активности.¹²⁴

Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.

У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.

¹²¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 239.

¹²² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 3.

¹²³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 43.

¹²⁴ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 32. ст. 3. XI Општег извештаја

У слободно време осуђени се према својим склоностима и интересовањима могу бавити израдом уметничких предмета и другим видовима стваралачког изражавања.¹²⁵

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву предузеће мере како би се лица лишена слободе укључила у сврсисходне активности у слободно време.

2.4.5. ОБАВЕШТАВАЊЕ

2.4.5.1. Штампа

Према наводима управника, организована је дистрибуција штампе за осуђена лица која су претплаћена на месечном нивоу на одређени часопис који обезбеђује Завод.

2.4.5.2. Телевизија

У највећем броју спаваоница за осуђена лица и у свим спаваоницама за притворена лица налазе се ЛЕД телевизори са великим бројем канала. Према речима управника Завода, планирана је набавка телевизора и за преостале спаваонице. Телевизори се налазе и у заједничким просторијама.

2.4.5.3. Библиотека

Притвореници који желе одређену литературу, праве списак књига које желе и предају га припадницима Службе за обезбеђење, након чега им се књиге достављају.

Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу, а која желе одређену литературу добијају картон са списком књига које постоје у библиотеци и сходно понуди са списка праве свој списак књига који желе. Библиотекар суботом обилази затворено одељење, узима картон са списком од осуђених и касније доставља књиге.

2.4.6. ПОСЕТЕ

Посете се обављају у једној великој просторији у којој се налази 8 боксова, а између лица лишених слободе и лица које је дошло у посету налази се прозирно стакло. Комуникација се врши путем телефона. У просторији постоје и столови без преградних паравана и препрека, који су предвиђени за ткзв. отворене посете и за посете бранилаца, представника дипломатско-конзуларних представништва и организација за заштиту људских права, како је то већ раније наведено.

Посете притвореницима се одвијају једном недељно, сваког петка, у просторији за посете. Командири надгледају посету, тако што се налазе у видном и звучном домету посете.

Увидом у досијее притвореника, констатовано је да постоји правило да суд за сваку посету издаје одобрење и одређује време трајања посете. Према наводима притворених лица, трајање посете је 15 минута, без изузетка. Међутим, службена лица истичу да је дуже трајање посете, до пола часа, дозвољено уколико посетилац долази из удаљенијег места. У разговору са управом ОЗ Смедерево је констатовано да суд одређује искључиво краткотрајне посете, како би било омогућено одвијање свих пријављених посета.

28.

УТВРЂЕНО

Посете притвореницима у Окружном затвору у Смедереву по правилу трају 15 минута, односно 30 минута у случајевима када посетиоци долазе из удаљенијих места.

¹²⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42. ст. 2, 4. и 5.

РАЗЛОЗИ

Посета притворенику траје један час.¹²⁶

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће обезбедити услове да посете притвореницима могу трајати један час и обавестиће надлежни Суд о постојању могућности да посете притвореницима трају у складу са прописима.

Осуђени имају право на посете 2 пута месечно и то недељом у времену од око 8 часова до 13 или 14 часова. С обзиром да службена лица нису располагала прецизним информацијама колико временски трају посете, а да је према наводима осуђених лица време трајања посете краће од 1 сат, тим НПМ сматра да осуђенима треба омогућити да трајања посете буде онолико колико је законски прописано.

29.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву време трајања посета осуђенима је испод законског минимума.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право двапут месечно на посету брачног друга, деце, родитеља, усвојеника, усвојитеља и осталих сродника у правој линији и у побочној линији до четвртог степена крвног и тазбинског сродства, као и хранитеља, храњеника и старатеља.¹²⁷

Посета осуђеном се обавља суботом или недељом и у дане нерадног државног празника у времену од 9,00 до 17,00 часова. Посета траје најкраће један час. Трајање посете дуже од једног часа одобрава управник завода.¹²⁸

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће омогућити осуђеним лицима да време трајања посете буде најкраће 1 час.

У Заводу не постоји посебна просторија за посете блиских лица, па је лицима лишеним слободе ускраћено право на боравак у посебној просторији.

30.

УТВРЂЕНО

Лицима лишеним слободе у Окружном затвору у Смедереву нису омогућене посете блиских лица у посебној просторији.

РАЗЛОЗИ

Осуђени има право да једном у два месеца борави с брачним другом, децом или другим блиским лицем три часа у посебним просторијама завода.¹²⁹

Посебна просторија завода мора бити довољно пространа, загрејана, осветљена, са потребним намештајем, купатилом и прилагођена за боравак деце.¹³⁰

¹²⁶ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 47. ст. 6.

¹²⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 90. ст. 1.

¹²⁸ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 45. ст. 1.

¹²⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 94. ст. 1.

¹³⁰ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 48. ст. 2.

По одобрењу судије за претходни поступак и под његовим надзором или надзором лица које он одреди, у границама кућног реда завода, притвореника могу посећивати блиски сродници, а по његовом захтеву - лекар и друга лица. Поједине посете могу се забранити ако је вероватно да би оне могле довести до ометања истраге. Против решења судије за претходни поступак о забрани појединих посета притвореник може изјавити жалбу већу (члан 21. став 4.) која не задржава извршење решења.¹³¹

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће обезбедити и адекватно опремити посебну просторију за посете блиских лица, како би се лицима лишеним слободе омогућило остваривање права на боравак у посебној просторији.

2.4.7. ПОШИЉКЕ И КОМУНИКАЦИЈА

2.4.7.1. Пакети

Лицима лишеним слободе се омогућује два пута месечно пријем пакета, који се прегледа у присуству лица. У ситуацијама када пакет садржи ствари које лице не може поседовати, исте се враћају доносиоцу непосредно, односно поштом о трошку пошиљаоца. Дозвољена тежина пакета је до 10 килограма.

2.4.7.2. Новчане пошиљке

Лица лишена слободе имају право на неограничено примање и слање новчаних пошиљки. Новчане пошиљке се уплаћују на депозит лица. На месечном нивоу лица могу трошити одређену суму новца за набавку прехранбених и других ствари за личну употребу које се обезбеђују преко Завода.

2.4.7.3. Телефонирање

Осуђена лица која се налазе у затвореном одељењу имају право на телефонски разговор 4 пута недељно од по 15 минута. Осуђени смештени у полуотвореном одељењу имају неограничено право на телефонски разговор сваког дана у периоду од 15 - 17 часова. Круг особа које могу позвати није ограничен. Телефонске говорнице, оператера "Телеком" и "Орион", су постављене у дворишту Завода.

2.4.8. ВЕРСКА ПРАВА

У Заводу не постоји просторија за обављање верских обреда. Према наводима васпитачице свештена лица не долазе у Завод и до сада није било заинтересованих осуђених за посету свештеног лица. У библиотеци према наводима управника постоји и одређен број верске литературе.

Према наводима запослених, ни када су у питању притвореници нико још није изразио жељу да обави разговор са верским службеником или да посети верски објекат.

2.4.9. ПОСТУПАЊЕ ПРЕМА ПОСЕБНО ОСЕТЉИВИМ ОСОБАМА

2.4.9.1. Малолетници

У моменту посете, у Заводу су била два малолетна лица на извршењу мере притвора. Према наводима службеника ОЗ Смедерево, постоји проблем са смештајем малолетника, будући да малолетних притвореника нема пуно и често је тешко задовољити услов који поставља Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица¹³² – да се малолетно лице смешта одвојено од пунолетних лица. Због наведеног разлога, који је сасвим оправдан, малолетници се смештају заједно са пунолетним лицима, при чему се врши процена,

¹³¹ Законик о кривичном поступку, ("Службени гласник РС", бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14), чл. 219. ст. 1.

¹³² "Сл. гласник РС", бр. 85/05

посебно водећи рачуна да се ради о притвореницима који неће штетно утицати на малолетника. У складу са Законом, за свако смештање малолетног лица у притвор са пунолетним се тражи дозвола судије за малолетнике, што је утврђено и увидом у досијее малолетних притвореника.

2.4.9.2. Жене

У моменту посете тима НПМ у притвору су боравиле три жене, које су биле смештене заједно у једну спаваоницу. У разговору са притвореницама и службеницима Завода, нису уочени посебни проблеми нити родна дискриминација. Женама у притворском одељењу ОЗ Смедерево обезбеђени су одговарајући хигијенски пакети, док им је туширање омогућено сваког дана.

2.5. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

2.5.1. ОРГАНИЗАЦИЈА

2.5.1.1. Здравствено особље

У Окружном затвору у Смедереву је ангажован један лекар по уговору о делу (лекар специјалиста опште медицине у пензији). Поред лекара, на неодређено је запослен један медицински техничар. Редовно радно време лекара је радним даном од 8:30 до 14:30 часова, док је радно време техничара од 07:00 до 15:00 часова.

У Заводу није организовано 24-часовно дежурство здравственог радника, али се лекар позива изузетно ван радног времена уколико за тиме постоји потреба. Ван радног времена и у нерадне дане по потреби се позива Служба хитне медицинске помоћи из Смедерева, чији лекари интервенишу у просторијама Завода.

Према речима лекара, систематизацијом у ОЗ Смедерево је предвиђено радно место за још једног медицинског техничара, али за сада нико није запослен, због материјалне оскудице.

31.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву није обезбеђено континуирано присуство службеника са здравственом квалификацијом.

РАЗЛОЗИ

Затвореници би требали имати приступ лекару према потреби, у било које доба дана или ноћи. У просторијама затвора мора увек бити присутна нека особа која је стручна за пружање прве помоћи. У хитним и озбиљним случајевима, треба упозорити лекара, медицинског техничара и управу затвора; активно учешће и ангажман од стране особља које чува затворенике је ту од суштинског значаја.¹³³

Затворска служба здравствене заштите би требала имати довољан број квалификованог медицинског, болничког и техничког особља, као и одговарајуће просторије, средства и опрему чији је квалитет ако не идентичан барем сличан квалитету оних које постоје у спољашњем окружењу.¹³⁴

Када је реч о хитним интервенцијама, лекар би увек требао бити доступан на позив. Осим тога, неко компетентан за пружање прве помоћи треба увек да се налази у затворској установи, пожељно неко ко има признату квалификацију медицинске сестре (техничара).¹³⁵

Затворске службе здравствене заштите треба да буду способне да обезбеде лечење и негу, као и одговарајуће режиме исхране, психотерапију, рехабилитацију и друго неопходно, у условима који се могу упоредити са

¹³³ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима бр. R (98) 7, чл. 4.

¹³⁴ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 11.

¹³⁵ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 35. ст. 2. III Општег извештаја [CPT/Inf (93) 12], објављеног 1993. год.

онима које имају пацијенти у спољној средини. У складу са тим треба организовати запошљавање лекара, медицинских сестара и техничара, као и обезбедити просторије, уређаје и опрему. Треба да постоји одговарајући надзор над апотеком и дистрибуцијом лекова. Надаље, припремом лекова треба увек да се бави квалификовани кадар (апотекар/медицинска сестра/техничар, итд.).¹³⁶

Завод има најмање једног лекара и два медицинска техничара, а мора омогућити услуге и једног психијатра.¹³⁷

ПРЕПОРУКА

Управа за извршење кривичних санкција ће у Окружном затвору у Смедереву запослити довољан број медицинских техничара, како би се у Заводу обезбедило континуирано (радним и нерадним данима) – 24сатно – присуство најмање једног службеника се медицинском квалификацијом.

2.5.1.2. Здравствене евиденције

Лекар и техничар наводе да је током 2015. године извршен велики број прегледа (3.655), што се види и у Књизи евиденције прегледа, која се води посебно за осуђена, притворена и прекршајно кажњена лица. Поред Књиге евиденција прегледа, за свако лице лишено слободе се при првом прегледу отвара здравствени картон. Здравствени картони се чувају у јединој просторији –амбуланти, а лицима лишеним слободе је омогућен увид у исту и по потреби фотокопирање документације.

Извршен је увид у здравствени картон А.С. У пријемном листу је констатован датум првог прегледа овог лица, међутим, подаци из пријемног листа нису пренети у здравствени картон, тако да су осим појединих анамнестичких података у здравственом картону све остале рубрике које се односе на први пријемни преглед непопуњене.

Прегледом здравственог картона Т.С. је констатовано да су картону придружени извештаји о обављеним специјалистичким прегледима овог лица које је имао током досадашњег издржавања казне затвора у овом Заводу. С обзиром да је претходно у овој истој установи био у статусу притвореника и да здравственом картону није придружена медицинска документација из периода његовог боравка у притвору, на посебно питање лекару зашто је то тако је добијен одговор да се та документација налази у "досијеу за ово лице".

32.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву здравствени картони лица лишених слободе се не воде уредно, јер поједини здравствени картони нису попуњени на адекватан начин.

У појединим здравственим картонима осуђених недостаје медицинска документација из периода док су та лица била у притвору, што онемогућава континуитет праћења њиховог здравственог стања.

РАЗЛОЗИ

Здравствена служба ће водити и одржавати прецизну, ажурну и поверљиву појединачну медицинску документацију о свим затвореницима, а свим затвореницима треба да буде омогућен приступ њиховој документацији, на захтев. Затвореник може да овласти треће лице за приступ својој медицинској документацији.

Приликом трансфера затвореника, медицинска документација ће бити пребачена у здравствену службу установе у коју се затвореник премешта и подлегаће медицинској поверљивости.¹³⁸

¹³⁶ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 72.

¹³⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 24. ст. 2.

¹³⁸ Нелсон Мендела правила, прав. 26.

Здравствени картон би требао бити формиран за сваког пацијента и да садржи дијагностичке информације, као и евиденцију о току његове болести, те о свим посебним испитивањима којима је био подвргнут. У случају премештаја, картон треба бити упућен лекарима установе у коју је премештен.¹³⁹

Комитет препоручује да се предузму кораки да се обезбеди да се здравствена документација чува на одговарајући начин и да се сви регистри ревносно попуњавају у погледу општих критеријума лекарске поверљивости.¹⁴⁰

Здравствена установа, приватна пракса, установе социјалне заштите, заводи за извршење заводских санкција, факултети здравствене струке који обављају одређене послове здравствене делатности, као и друга правна лица која обављају одређене послове здравствене делатности у складу са законом, дужни су да воде здравствену документацију и евиденцију и да у прописаним роковима достављају индивидуалне, збирне и периодичне извештаје надлежном заводу, односно институту за јавно здравље, као и другим организацијама на начин прописан посебним законом.¹⁴¹

Уписивање података врши се на основу резултата прегледа и документације здравствене организације и других организација удруженог рада, односно на основу јавних и других исправа.¹⁴²

Подаци се евидентирају приликом вршења здравствених прегледа односно предузимања других мера у области здравствене заштите или вршења других делатности којима се долази до података у области здравствене заштите.¹⁴³

Приликом првог прегледа отвара се здравствени картон осуђеника, и уносе се подаци до којих се дошло приликом првог прегледа.¹⁴⁴

Подаци до којих се дошло на основу прегледа уносе се у протокол и здравствени картон осуђеног. Медицинска документација коју је осуђени донео са собом у завод, као и документација о здравственом стању која се формира у заводу, доставља се другом заводу у случају премештаја. Осуђени може, у складу са Законом, да фотокопира своју медицинску документацију о свом трошку.¹⁴⁵

Приликом првог прегледа отвара се здравствени картон притвореника и уносе се подаци до којих се дошло приликом првог прегледа.¹⁴⁶

Подаци до којих се дошло на основу прегледа уносе се у протокол и здравствени картон притвореног. Медицинска документација коју је притвореник донео са собом у завод, као и копија документације о здравственом стању која се формира у заводу, доставља се другом заводу у случају премештаја или упућивања на извршење казне.¹⁴⁷

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву у здравствене картоне лица лишених слободе ће се уносити сви подаци до којих се дошло на основу прегледа.

Здравственим картонима осуђених ће се придруживати медицинска документација формирана током боравка тих лица у притвору.

У Заводу се не води посебна Књига повреда, већ се сваки преглед, па и када су повреде у питању, документује у здравственом картону и у Књизи евиденције прегледа.

¹³⁹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 39. ст. 1. III Општег извештаја

¹⁴⁰ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 83. ст. 2.

¹⁴¹ Закон о здравственој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 107/05, 72/09 - др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 - др. закон, 93/14, 96/15 и 106/15), чл. 73. ст. 1.

¹⁴² Правилник о вођењу медицинске документације, начину уписивања података и састављања извештаја ("Сл. гласник РС", бр. 40/81 и "Сл. гласник РС", бр. 30/13), чл. 25. ст. 1.

¹⁴³ Правилник о вођењу медицинске документације, начину уписивања података и састављања извештаја, чл. 26.

¹⁴⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 12. ст. 3.

¹⁴⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 25. ст. 3. и 4.

¹⁴⁶ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 12. ст. 3.

¹⁴⁷ Правилник о извршењу мере притвора, чл. 26. ст. 2. и 3.

33.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву се не води посебна евиденција – књига повреда.

РАЗЛОЗИ

*Евиденција о лекарском прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане трауматске повреде, која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Надаље, било би пожељно да се повреде фотографишу, што такође треба ставити у здравствени картон. Поред тога, **треба водити посебан регистар траума** у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.¹⁴⁸*

*Лекар у заводу је дужан да води **посебну евиденцију о повредама** осуђених и обавештава управника завода о било ком знаку или индикацији да је према осуђеном примењено насиље. Лекар је дужан да у извештају о утврђеним повредама унесе и наводе осуђеног лица о начину настанка повреде, као и да изнесе своје мишљење о повезаности навода осуђеног и насталих повреда.¹⁴⁹*

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву успоставиће и водиће Књигу повреда лица лишених слободе, у којој ће се евидентирати све повреде које се запазе.

2.5.1.3. Праћење здравственог стања

Према речима лекара редовни периодични прегледи се обављају најмање једанпут месечно обиласком лица лишених слободе по спаваоницама. Ако лекар приликом овог обиласка примети да је неком лицу потребан преглед, исти се обавља у амбуланти, а по потреби лице се упућује у цивилну здравствену установу (дом здравља или болницу). Извештаји о здравственом стању лица лишених слободе се једанпут месечно достављају управнику. Током посете је извршен увид у Извештај за месец јун 2016 године и утврђено да се овај Извештај састоји од табеларног приказа актуелног здравственог стања лица лишених слободе за претходни месец и да је потписан од стране лекара.

Према наводима лекара, недавно је за једно осуђено лице због здравствених индикација ("стар, болестан човек") управнику препоручио подношење предлога за прекид извршења казне затвора, управник је прихватио ову препоруку и тренутно се очекује одговор директора Управе. Иначе, реч је о лицу коме у октобру ове године истиче казна.

2.5.1.4. Просторије за пружање здравствене заштите

Окружни затвор у Смедереву у свом саставу, од просторија за обављање здравствене заштите, поседује само једну просторију – амбуланту, односно лекарску ординацију. Реч је о просторији, према изјави лекара, површине око 20 - 25 квадратних метара и то је једина просторија коју медицинска служба има на располагању. У овој просторији је смештена и апотека и медицинска документација. С обзиром да Завод нема ни просторију за издвајање оболелих нити стационар, лечење лица лишених слободе којима је потребна хоспитализација врши се у локалним цивилним установама или у Специјалној затворској болници у Београду. У ретким случајевима, према речима лекара и техничара, када постоји индикација за изолацијом (нпр. у случајевима скабијеса-шуге), користи се једна просторија под камерама, која се привремено оспособи за ту намену.

¹⁴⁸ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 74. ст. 2. XXIII Општег извештаја [CPT/Inf (2013) 29], објављеног 2013. год; исто Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 22. ст. 4.

¹⁴⁹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 115. т. 6.

34.

УТВРЂЕНО

Окружни затвор у Смедереву нема посебну болесничку собу, односно просторију за издвајање оболелих лица лишена слободе.

РАЗЛОЗИ

Затворска служба здравствене заштите би требала имати довољан број квалификованог медицинског, болничког и техничког особља, као и одговарајуће просторије, средства и опрему чији је квалитет ако не идентичан онда барем сличан квалитету оних које постоје у спољашњем окружењу.¹⁵⁰

Затворске службе здравствене заштите треба да буду способне да обезбеде лечење и негу, као и одговарајуће режиме исхране, психотерапију, рехабилитацију и друго неопходно, у условима који се могу упоредити са онима које имају пацијенти у спољној средини. У складу са тим треба организовати запошљавање лекара, медицинских сестара и техничара, као и обезбедити просторије, уређаје и опрему. Треба да постоји одговарајући надзор над апотеком и дистрибуцијом лекова. Надаље, припремом лекова треба увек да се бави квалификовани кадар (апотекар/медицинска сестра/техничар, итд.).¹⁵¹

Завод обезбеђује осуђеном све потребне услове за остваривање здравствене заштите која је утврђена законом.

Завод има посебну просторију за обављање здравствених прегледа и посебну болесничку собу. Просторија и соба морају бити довољно простране, осветљене природним и вештачким светлом, проветрене, чисте, загрејане и опремљене одговарајућим санитарним уређајима са хладном и топлом водом.

Болесничка соба мора имати одговарајући број кревета и ноћних сточића.¹⁵²

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће обезбедити и опремити у складу са прописима посебну болесничку собу.

2.5.1.5. Медицинска опрема

Од скромне медицинске опреме амбуланта поседује: апарат за мерење крвног притиска, топломер, глукомер, дигиталну вагу и шпатуле. ЕКГ апарат Завод не поседује, мада је, по наводима лекара, овај апарат обећан од Специјалне затворске болнице у Београду, али наведено није реализовано.

Увидом у здравствени картон лица које болује од дијабетеса и на основу разговора са здравственим радницима је утврђено да је због недостатка "тест трака" контрола гликемије за ово лице извршена само једанпут, иако се лице у тренутку посете налазило у Заводу дуже од 2 месеца.

35.

УТВРЂЕНО

Амбуланта Окружног затвора у Смедереву нема сву потребну медицинску опрему.

РАЗЛОЗИ

Затворска служба здравствене заштите би требала имати довољан број квалификованог медицинског, болничког и техничког особља, као и одговарајуће просторије, средства и опрему чији је квалитет ако не идентичан онда барем сличан квалитету оних које постоје у спољашњем окружењу.¹⁵³

¹⁵⁰ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 11.

¹⁵¹ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 72.

¹⁵² Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 23. ст. 1, 3. и 6.

¹⁵³ Препорука Комитета министара земљама чланицама Савета Европе у вези са етичким и организационим аспектима здравствене заштите у затворима, чл. 11.

Затворске службе здравствене заштите треба да буду способне да обезбеде лечење и негу, као и одговарајуће режиме исхране, психотерапију, рехабилитацију и друго неопходно, у условима који се могу упоредити са онима које имају пацијенти у спољној средини. У складу са тим треба организовати запошљавање лекара, медицинских сестара и техничара, као и обезбедити просторије, уређаје и опрему. Треба да постоји одговарајући надзор над апотеком и дистрибуцијом лекова. Надаље, припремом лекова треба увек да се бави квалификовани кадар (апотекар/медицинска сестра/техничар, итд.).¹⁵⁴

Завод обезбеђује осуђеном све потребне услове за остваривање здравствене заштите која је утврђена законом.

Посебна просторија за обављање здравствених прегледа мора имати: одговарајући број столова и столица; сто за преглед; параван за обезбеђење приватности осуђеног; орман за смештај лекова који се закључава; орман за одлагање здравствене документације; стетоскоп; апарат за мерење крвног притиска; неуролошки чекић и лампу; подну лампу за преглед; дигитални глукометар; једнократне тестове за дијабетес; спатуле; стерилизатор; термометар; апарат за давање кисеоника са боцом; АМБУ сет за реанимацију; негатоскоп за преглед рендген филмова; прибор за прву помоћ; хируршки сет инструмената за мале хируршке интервенције у касети; завојни и други потрошни медицински материјал, као и другу неопходну опрему за здравствени преглед и обављање амбулантних интервенција.¹⁵⁵

ПРЕПОРУКА

Окружни затвор у Смедереву ће обезбедити сву опрему која недостаје заводској амбуланти.

Окружни затвор у Смедереву ће без одлагања набавити довољну количину тест трака за мерење нивоа шећера лицима лишеним слободе која болују од дијабетеса.

2.5.1.6. Апотека, подела лекова и терапије

У Заводу постоји апотека, која је, како је већ истакнуто, смештена у амбуланти. Лекови се чувају у два ормара, која су под кључем. Дистрибуцију терапије коју ординира лекар врши радним данима техничар, преподне и поподне, док се вечерњу терапију, као и терапију у дане викенда и празника дели Служба за обезбеђење. Лекови за поделу су смештени у пластичне кутије – ткзв дозере, који су показани током посете. НПМ сматра да пракса да немедицинско особље дели терапију није у складу са важећим стандардима здравствене заштите лица лишених слободе, због чега је у Заводу потребно обезбедити 24-сатно присуство службеника са медицинском квалификацијом, о чему је раније било речи (видети поглавље 2.5.1.1. Здравствено особље).

Потребне лекове може доставити и породица лица лишеног слободе. На трећем спрату, у ходнику преко пута спаваоница се налазе ормарићи у којима су смештени лекови, углавном аналгетици (кафетин, аналгин, андол и сл.). Према речима лекара ту су похрањени лекови лица лишених слободе који се могу узимати по потреби, у случају лакших здравствених проблема попут главобоље и сличног.

Метадонска терапија се не спроводи.

2.5.2. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕДИ

Према наводима лекара, прегледи се врши без немедицинског особља, изузев у ретким случајевима када лекар процени да постоји безбедоносни ризик.

2.5.2.1. Прегледи по пријему

Први лекарски преглед по пријему лица у Завод се обавља у року од 24 часа. Уколико се пријем врши ван радног времена заводског лекара овај преглед обавља позвани лекар Службе хитне

¹⁵⁴ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 72.

¹⁵⁵ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 23. ст. 1. и 4.

помоћи, а подаци из овог лекарског извештаја се по правилу уписују и придружују здравственом картону лица.

2.5.2.2. Прегледи по захтеву

Прегледи лица која имају неки здравствени проблем обављају се понедељком, средом и петком, тако што се лица пријаве Служби за обезбеђење дан раније, а листа се доставља лекару.

2.5.2.3. Прегледи у посебним случајевима

По наводима лекара и техничара увек се обавља лекарски преглед пре одређивања мера усамљења и самице и надзире се свакодневно здравствено стање лица према коме се ова мера примењује, што се евидентира у Књизи обиласка лица у самици.

Такође, лице према којем је примењена мера принуде се прегледа одмах по примени мере, било од стране заводског лекара или позваног лекара Службе хитне помоћи уколико је мера била примењена ван радног времена. Лекар поново прегледа то лице између 12 и 24 сати након примене мере. Према наводима лекара то су релативно ретке ситуације у овом Заводу, тако да се о томе не води посебна евиденција.

Извршен је увид у лекарске извештаје о прегледима лица који су обављени након што је над тим лицем употребљена гумена палица средином 2015. године. У извештају о прегледу обављеном непосредно након примене мере су констатоване повреде, оцењено да се ради о лакшим телесним повредама и наведено која препорука је дата осуђеном у вези третирања повреда. У извештају о поновљеном лекарском прегледу, који је обављен након мало више од 23 часа од првог прегледа, је констатовано да је стање боље и наведено да је лицу саветовано да настави са препорученом терапијом.

36.

УТВРЂЕНО

Извештаји о лекарским прегледима који су обављени након примена мера принуде не садрже наводе лица према којима су мере примењене о начину настанка повреда, нити садрже мишљење лекара о повезаности примењених мера и насталих повреда.

РАЗЛОЗИ

Затворске здравствене службе могу допринети спречавању насиља над особама лишених слободе путем систематског евидентирања повреда и, уколико је потребно, обезбеђивања општих информација релевантним органима. Информације се такође могу прослеђивати поводом специфичних случајева, мада би по правилу такве поступке требало предузимати само уз пристанак затвореника.

Сви знаци насиља који се уоче приликом здравствене провере затвореника при његовом пријему у установу морају бити у потпуности евидентирани, заједно са свим релевантним изјавама затвореника и закључцима лекара. Надаље, ове информације би требало учинити доступним затворенику.

Исти приступ треба примењивати када се затвореник здравствено прегледа након неког насилног инцидента унутар затвора или када се поново прима у затвор пошто је био привремено враћен у полицијски притвор у сврху истраге.¹⁵⁶

Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да затворске лекарске службе у установама које је посетио Комитет, као и друге затворске лекарске службе у остатку земље, у потпуности извршавају своју улогу у систему за спречавање неадекватног поступања, уз старање да евиденција сачињена након лекарског прегледа садржи:

- 1) опис изјава које је дало лице а које су релевантне за лекарски преглед (укључујући његов/њен опис свог здравственог стања и све наводе о неадекватном поступању);*
- 2) потпун опис објективних лекарских налаза на основу темељног прегледа, и*

¹⁵⁶ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 60. и 61. III Општег извештаја

- 3) запажања стручног здравственог радника с обзиром на 1) и 2), при чему исти треба да укаже на доследност између навода и објективних лекарских налаза.

Евиденција треба и да садржи резултате додатних обављених прегледа, детаљне закључке специјализованих консултација, опис прописаног лечења повреда и резултате свих наредних спроведених поступака.¹⁵⁷

Непосредно након примене мере принуде, изузев мере везивања, обавезан је лекарски преглед осуђеног према коме је мера примењена. Преглед се понавља између дванаестог и двадесетчетвртог часа од примене мере. Писани извештај Службе за обезбеђење, медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима достављају се управнику без одлагања. Извештај лекара садржи и наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда и мишљење лекара о повезаности примењене мере и насталих повреда. Управник завода обавештава директора Управе о употреби мера принуде и прослеђује извештаје у року од 24 часа од времена примене мере принуде.¹⁵⁸

ПРЕПОРУКА

Лекар Окружног затвора у Смедереву ће у писмени извештај о прегледу обављеном након примене мера принуде, поред описа објективних лекарских налаза, уносити и:

- 1) наводе лица према коме је мера принуде примењена о начину настанка повреда;
- 2) мишљење о повезаности примењене мере и насталих повреда.

Управнику Окружног затвора у Смедереву ће се уз писмени извештај Службе за обезбеђење о примени мера принуде прилагати медицинска документација и извештаји о обављеним лекарским прегледима након примене мера.

Уз извештаје о лекарским прегледима након примена мера принуде не постоје фотографије повреда насталих применом мера. Иако Закон о извршењу кривичних санкција не прописује обавезу фотографисања насталих телесних повреда током ванредних догађаја, пракса фотографисања која се спроводи у неким заводима показала се веома корисном и приликом спровођења дисциплинског поступка према осуђеним лицима, али и као вид заштите у случају да осуђена лица негирају начин настанка повреде који је у вези са ванредним догађајем. Фотографије телесних повреда могу послужити у евентуалној заштити припадника Службе за обезбеђење од лажних оптужби за начин настанка повреда, као што могу заштитити лица лишена слободе у случају да им је право на телесни интегритет угрожено прекорачењем или неоправданом применом мера принуде.

37.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву не фотографишу се повреде лица лишених слободе.

РАЗЛОЗИ

Евиденција о лекарском прегледу у случају трауматских повреда треба да буде сачињена на посебном обрасцу намењеном за ту сврху, са мапом тела у коју су уцртане трауматске повреде, која ће се чувати у здравственом картону затвореника. Надаље, било би пожељно да се повреде фотографишу, што такође треба ставити у здравствени картон. Поред тога, треба водити посебан регистар траума у који треба евидентирати све врсте повреда које се запазе.¹⁵⁹

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву ће се фотографисати све повреде лица лишених слободе, како оне које су настале током ванредних догађаја, тако и оне које су настале применом мера принуде, и фотографије повреда ће се чувати у здравственом картону лица.

¹⁵⁷ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 22. ст. 2. и 3.

¹⁵⁸ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 144. ст. 3. и 4.

¹⁵⁹ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 74. ст. 2. XXIII Општег извештаја; исто Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 22. ст. 4.

Случајеви одбијања хране или воде су такође ретки. У време посете ниједно лице није одбијало храну или воду. По добијању информације о започетом "штрајку глађу", преглед се врши одмах или у најкраћем року, а лице се надаље свакодневно прегледа (мерење крвног притиска, тежине, уз обраћање пажње на евентуалне знаке дехидратације - обложеност језика и слично) и све то се евидентира у здравственом картону и у Књизи евиденције прегледа.

2.5.3. ЛЕЧЕЊЕ И ИНТЕРВЕНЦИЈЕ

У Заводу је током 2015. године укупно 3.655 пружена здравствена услуга лицима лишеним слободе, а ради пружања здравствене заштите ван Завода, лица су 21 пут упућена у Специјалну затворску болницу у Београду и 215 пута у друге здравствене установе.

2.5.3.1. Лечење и интервенције у Заводу

Поред медикаментозног лечења, у Окружном затвору у Смедереву се обављају и мање интервенције попут примарне обраде и превијања мањих повреда, скидања конаца са хируршки претходно обрађених рана, испирања ушију, интравенског и интрамускуларног аплицирања лекова и инфузионе течности, апликације капи у уво и око и сличног.

Увидом у медицинску документацију осуђеника који болује од фармакорезистентне епилепсије је утврђено да је осуђеник на редовној терапији и да је клинички и радиолошки прегледан у Општој болници због ране на глави коју је задобио током епилептичног напада. Од осуђеног је лекар усмено затражио да не напушта спаваоницу због ризика од повређивања. По речима лекара, боравак у задимљеним просторијама код њега провоцира настанак епилептичних напада, а слично је и када се налази у шетњи. Мишљење НПМ-а је да медицински третман лица лишених слободе оболелих од епилепсије не сме да буде изражен кроз онемогућавање боравака на свежем ваздуху, већ да би, уколико постоји опасност од повређивања тих лица, Завод требало да им омогући асистенцију (посебан надзор службених лица) током обављања редовних активности.

38.

УТВРЂЕНО

У Окружном затвору у Смедереву од лица које болује од епилепсије, због чега је изложен повећаном ризику од повређивања, лекар је затражио да не излази из спаваонице.

РАЗЛОЗИ

*Посебно треба напоменути физичке активности на отвореном. Услов да затвореницима буде свакодневно дозвољено најмање један сат активности на отвореном је широко прихваћен као основни осигурач (по могућству ове активности треба да чине део ширег програма активности). СРТ жели да нагласи да **сви затвореници без изузетка** (укључујући оне који су кажњени самицом) морају имати могућност свакодневних активности на отвореном. Такође се сматра да објекти за вежбе на отвореном морају бити релативно пространи и, кад год је то могуће, да нуде склониште од неповољних временских прилика.¹⁶⁰*

Осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.

Разврставање осуђеног у просторије за заједнички боравак и спаваонице спровешиће се уз брижљиву оцену свих околности и података евидентираних у пријемном одељењу, посебно имајући у виду узраст, личне особине и склоности, као и друга својства од којих зависи међусобни утицај и опасност од међусобног физичког и психичког угрожавања.

Осуђени са инвалидитетом има право на смештај примерен врсти и степену његових потреба.¹⁶¹

Осуђени има право да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.

¹⁶⁰ Стандарди Европског комитета за спречавање мучења, т. 48. II Општег извештаја

¹⁶¹ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 77.

Осуђени, коме године и телесне способности то дозвољавају, има право у слободно време на организовану физичку активност, укључујући и право да заједно са другим осуђеницима користи спортске терене и опрему.¹⁶²

Смештај осуђеног одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.

Смештај осуђеног са инвалидитетом је примерен врсти и степену његових потреба.¹⁶³

Осуђени има право, у складу са Законом, да изван затворених просторија на свежем ваздуху, у слободно време, проведе најмање два часа дневно.

Завод организује различите облике активности за задовољење физичких, уметничких, културних и радних потреба осуђених.

Завод, у складу са својим могућностима, обезбеђује простор и опрему за коришћење слободног времена осуђених.

У заводу се организују културне, радне, забавне и спортско-рекреативне активности.

У слободно време осуђени се према својим склоностима и интересовањима могу бавити израдом уметничких предмета и другим видовима стваралачког изражавања.¹⁶⁴

ПРЕПОРУКА

У Окружном затвору у Смедереву лицима која болују од епилепсије биће омогућен боравак на свежем ваздуху, као и да разуман део дана проводе ван спаваонице – на шетњи, у заједничким просторијама или бавећи се активностима предвиђеним програмом поступања, осим уколико би то изузетно, у конкретном случају, штетило њиховом здравственом стању. Уколико постоји опасност од повређивања, Завод ће овим лицима обезбедити асистенцију (посебан надзор службених лица).

У Окружном затвору у Смедереву лицима која болују од епилепсије ће се обезбедити смештај примерен њиховом здравственом стању и потребама, односно, уколико према оцени лекара боравак у задимљеним просторијама у конкретном случају провоцира настанак епилептичних напада, лице је потребно сместити у спаваоницу са непущачима и одредити му заједничку просторију коју користе непущачи.

2.5.3.2. Лечење и интервенције ван Завода

У вези упућивања лица лишених слободе на специјалистичке прегледе ван Завода, у цивилне здравствене установе (у болницу "Свети Лука" у Смедереву и друге) или у Специјалну затворску болницу, лекар наводи како он процењује да ли постоји потреба за специјалистичким прегледом и да се лице упућује када за то постоји медицинска индикација. Према речима лекара, лице које се упућује на специјалистички преглед ван Завода је увек у пратњи медицинског техничара, са увек доступним транспортним средством. До сада нису имали било каквих проблема са цивилним установама у смислу одбијања прегледа, пријема и сличног. Већином је реч о психијатријским прегледима.

2.5.3.3. Стоматолошка заштита

Окружни затвор у Смедереву нема ангажованог зубног лекара. Код стоматолошких здравствених проблема, лица лишена слободе се воде код стоматолога - оралног хирурга у Дом здравља у Смедереву, који углавном интервенише вађењем оболелог зуба.

2.5.3.4. Лечење душевно оболелих лица, лица која болују од заразних и болести зависности

С обзиром да Завод нема запосленог психијатра, лица која имају потребу за психијатријским прегледом и/или хоспиталним третманом се упућују у цивилну здравствену установу или у

¹⁶² Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 80.

¹⁶³ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 15.

¹⁶⁴ Правилник о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора, чл. 42.

Специјалну затворску болницу у Београду. Од психијатријске патологије лекар наводи да су присутне различите форме поремећаја понашања, депресије и болести зависности (тренутно је око 20 лица алкохоличара и наркомана).

Према наводима лекара у Заводу борави 8 лица која су хепатитис Ц позитивна, док Хепатитис Б ни ХИВ позитивних лица у тренутку посете није било. Нико од серопозитивних не испољава клинички манифестне знаке болести. Вашљивости такође тренутно нема. У случају потребе за изолацијом лица оболелих од заразних болести, привремено се за ту намену оспособи једна просторија, како је то већ наведено.

2.5.4. ПОСЕБНИ АСПЕКТИ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

2.5.4.1. Контрола исхране

У Окружном затвору у Смедереву се води Књига контроле квалитета хране, која је и показана током мониторинга. Лекар наводи да учествује у састављању јеловника и да око два пута месечно проверава квалитет исхране. У Књигу се свакодневно уписује јеловник.

Лекар наводи и да се посебан режим исхране омогућује уколико је то неопходно због здравственог стања лица лишеног слободе. Хигијену кухиње и трпезарије оцењује као задовољавајућу.

2.5.4.2. Смртни случајеви

Лекар и техничар наводе да није било смртних случајева откад су они радно ангажовани у Заводу.

2.5.4.3. Надзор над радом здравствене службе

Министарство здравља није надзирало стручни рад здравствених радника и пружање здравствене заштите у Окружном затвору у Смедереву.

39.

УТВРЂЕНО

Министарство здравља није обавило надзор над стручним радом здравствених радника Окружног затвора у Смедереву.

РАЗЛОЗИ

Комитет препоручује да инспектори Министарства здравља редовно врше преглед свих аспеката функционисања затворских служби здравствене заштите у свим установама.¹⁶⁵

Спољна провера квалитета стручног рада може бити редовна и ванредна.

Редовну спољну проверу квалитета стручног рада организује и спроводи Министарство, на основу годишњег плана провере квалитета стручног рада који доноси министар.

Ванредну спољну проверу квалитета стручног рада спроводи Министарство на захтев грађанина, привредног друштва, установе, организације здравственог осигурања и државног органа.

Захтев из става 3. овог члана подноси се Министарству, које разматра захтев и о утврђеним чињеницама обавештава подносиоца захтева.¹⁶⁶

Стручни рад Специјалне затворске болнице и здравствених служби у заводима надзире министарство надлежно за послове здравља.¹⁶⁷

¹⁶⁵ Извештај за Владу Р. Србије о посети Европског комитета, т. 85. ст. 3.

¹⁶⁶ Закон о здравственој заштити, чл. 208. ст. 1. – 4.

¹⁶⁷ Закон о извршењу кривичних санкција, чл. 276.

ПРЕПОРУКА

Министарство здравља ће извршити спољну проверу квалитета стручног рада здравствених радника Окружног затвора у Смедереву.

Министарство здравља ће примерак извештаја о провери квалитета доставити Националном механизму за превенцију тортуре.